

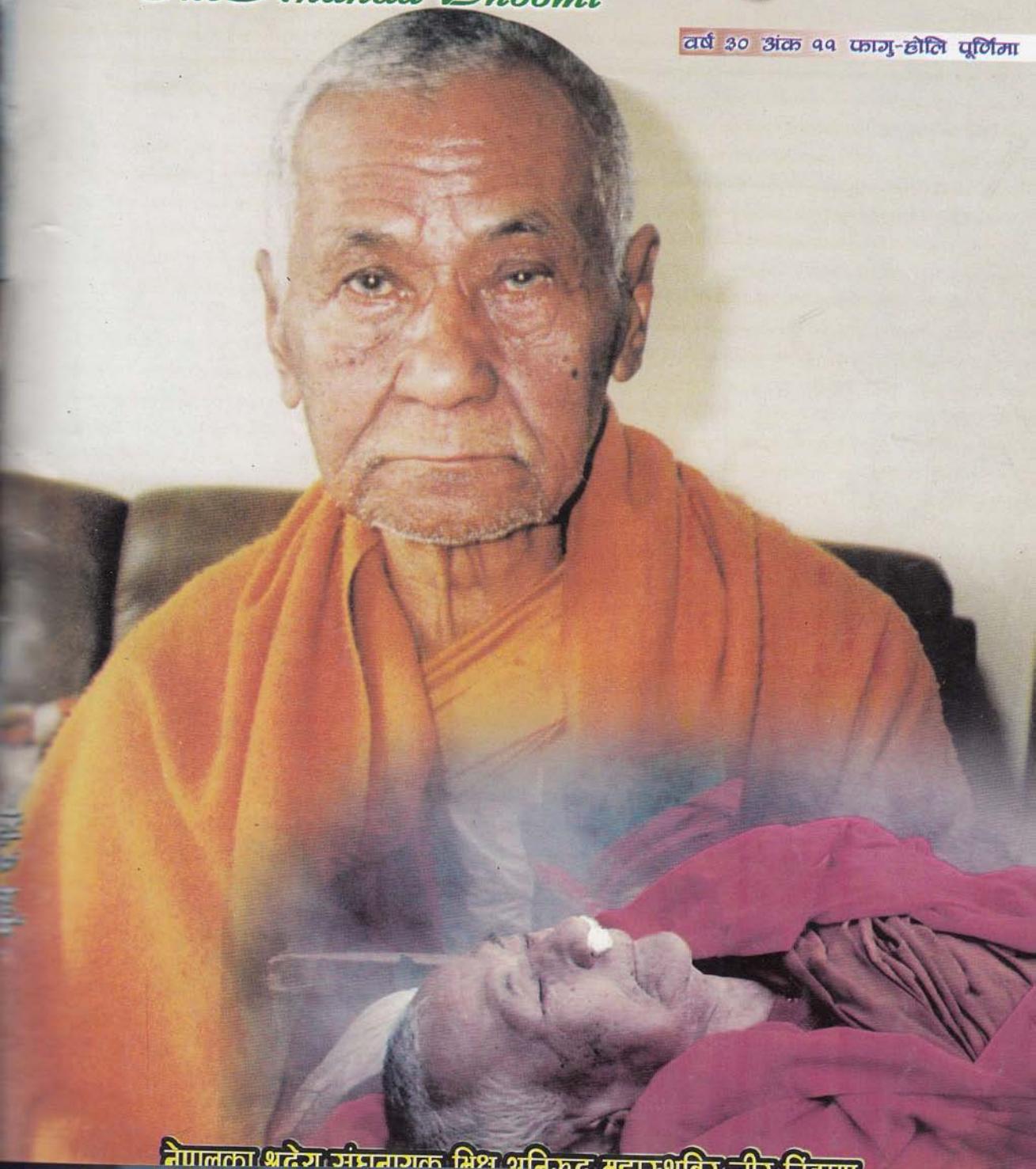
बीर-पूर्ण पुस्तक संप्राप्ति
नेपाल, लाजसपुर,

नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक पत्रिका

आनन्द भूमि

The Ananda Bhoomi

वर्ष 30 अंक 99 पकागु-छोलि पूर्णिमा

नेपालका शहेज संप्राप्ति अधिकारी शनि अधिकारी नीर दिवाली

आनन्दभूमि

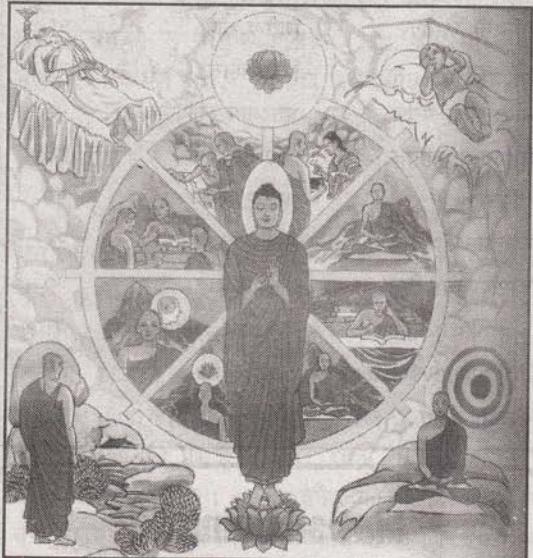
नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक

२०५९ होलि पुन्ही कागु पूर्णिमा वर्ष ३० अंक ११
वु.स. २५४६ ने.स. ११२३

The Ananda Bhoomi (Year 30, Vol.11)
A Buddhist Monthly : March/April 2003

बुद्ध वचनामृत

सब्बे सङ्खारा अनिच्चाति-यदा पञ्चाय पत्सति ।
अथ निब्बिन्दति दुखे-एस मग्गो विशुद्धिया ॥

जब सबै संस्कार अनित्य हो भनी प्रज्ञा
ज्ञानयुक्त हुन्छ त्यस्ता पुरुषलाई संसारको उपर
वैराग्य उठ्दछ, यही विशुद्धिको मार्ग हो ।

मग्गान्तर्थिको सेट्ठो-सच्चानं चतुरो पदा ।
विरागो सेट्ठो धम्मानं-द्विपदानञ्च चक्षुमा ॥

मार्गमध्ये अष्टागिक मार्ग श्रेष्ठ, सत्य
मध्ये चतुर्यार्थसत्य श्रेष्ठ, धर्म मध्ये वैराग्य श्रेष्ठ र
मनुष्य मध्ये बुद्ध श्रेष्ठ हुनुहुन्छ ।

वार्षिक रु. १५०/-

एकप्रति रु. १५/-

प्रमुख सल्लाहकार

भिक्षु कुमार काश्यप महास्थाविर (अध्यक्ष, आ.कु.विहार)

निर्देशक

भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थाविर (प्रमुख, विश्वशान्ति विहार)

सम्पादक

कोण्डन्य

सह-सम्पादकहरू

भिक्षु नियोध (विश्व शान्ति विहार, ४४८२९८४)

राजु महर्जन (गोद्धे, ५५३७८८९)

फल्समान शाक्य, ओकुबहाल, ५५३१४४८

विशेष सहयोग

त्रिभुवनधर तुलाधर, भुलेख, ४२६३३००

सल्लाहकारहरू

भिक्षु धर्ममूर्ति (सचिव, आ.कु.वि.गुटी)

तीर्थ नारायण मानन्धर (अध्यक्ष आ.कु.दायक सभा)

कम्प्युटर सञ्जा

राजु गौतम, प्रज्वला महर्जन, दिपक महर्जन

प्रकाशक

आनन्दकुटी विहार गुटी

प्रमुख व्यवस्थापन तथा सह-प्रकाशक

सुखी होतु नेपाल

वितरण व्यवस्थापन

संघरत्न डंगोल, राकेश महर्जन, राजेन्द्र महर्जन,

आर्थिक व्यवस्थापन

सुरेश महर्जन, सुरज महर्जन, विनोद महर्जन,

उत्तमधर महर्जन

सहयोगीहरू

बुद्ध जयन्ती समारोह समिति (श्रीधः), अ.करुणावती,
नरेशवजाचार्य(बुट्टवल), हरिगोपाल महर्जन, गंगाराम
महर्जन, पेमा श्रेष्ठ, सरिता अवाले, सुनकेशरी श्रेष्ठ (बनेपा),
उर्मिला महर्जन, विकास तामाङ, माईकल श्रेष्ठ, विकाश
महर्जन, अजय शाक्य ।

सम्पर्क कार्यालय

सुखी होतु नेपाल,

बुद्ध विहार भृकुटीमण्डप, पो.ब.न. ९९३, काठमाडौं

फोन/फ्याक्स ४२२६७०२/४४८२२५० E-mail : sukhii@ntc.net.np

वार्षिक ग्राहक बनी सहयोग गरौ ।

सर्वपादकीय

Digitized by srujanika@gmail.com

संघनायकहरू

बुद्ध शासनमा आजीवन समर्पित व्यक्तित्व :

नेपालका संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरको द्वेष अवसान

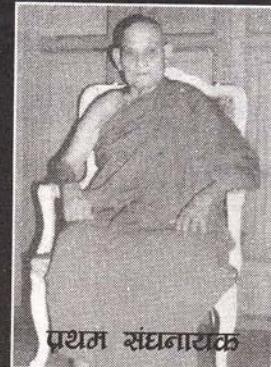
बुद्धभूमि नेपाल अधिराज्यमा राणाशासनको अन्त्यतासँगै प्रजातन्त्रको गोधुली अवस्थामा थेरवाद बुद्ध शासनको पुनर्जागरण कालले बामे सरेको इतिहासकालीन व्यक्तित्व नेपालका संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरको देह अवसान भएको दुखद समाचारले बौद्ध जगतमा स्तब्धता छाएको छ । थेरवाद बुद्ध शासनको पुनर्जागरणकालदेखि बुद्ध, बुद्धर्घम, बौद्ध दर्शन, बौद्ध साहित्य, नेपाल भाषा एवं बुद्ध जन्मस्थल लुम्बिनीको उत्थानमा दशकौंको कष्टमय योगदान पुन्याउनु हुने संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरको निधनले अवश्यमेव पनि अपरणीय क्षति भएको करालाई नकार्न सकिदैन ।

थेरवाद बुद्ध शासनको पुनर्जागरण पछिको इतिहास १०० वर्ष नाथेको छैन, पुनर्जागरण इतिहासदेखि समर्पित व्यक्तित्वहरू क्रमशः विलीन हुने कार्य जारी छ, विधिको विद्यान नै यस्तै छ । कोहि यहाँ सदा रोकिएर रोकिन्न र कसैलाई सदाको लागि रोक्न खोज्नु बुद्धिमत्तापूर्ण कुरा पनि नहुने तथा यो प्रकृति विरुद्धको विषय नै भयो । भिक्षु महाप्रज्ञा देखि भिक्षु प्रज्ञानन्द, भिक्षु शाक्यानन्द, भिक्षु धर्मालोक, भिक्षु अनिरुद्ध, भिक्षु अमृतानन्द, भिक्षु रत्नज्योति, भिक्षु विवेकानन्द, भिक्षु सुमगल, भिक्षु सुदर्शन महास्थविर आदि एकपछि अर्को गर्दै विलीन हुदै गए । आज वहाँहरूको योगदानलाई निरन्तरता दिने कुरामा थप सोच्नु पर्ने अवस्था सिर्जना भएको छ । दिवंगत संघनायकको निधनले दिवंगत सबै भिक्षुहरूको पनःस्मरण हैदैछ ।

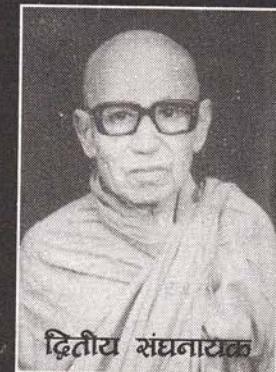
नेपालको थेरवाद बुद्ध शासनमा भिक्षु संघले विनय सम्मतिको आधारमा “संघनायक” को व्यवस्था गरे अनुरूप नेपालको पहिलो संघनायक भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविर, द्वितीय संघनायक भिक्षु शाक्यानन्द महास्थविर र तृतीय संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविर तिनैजना श्रद्धेय संघनायकहरू इहलोकबाट विलीन भइसके । वर्तमान नेपालमा ज्येष्ठताको क्रममा भिक्षुहरू क्रमशः उपसंघनायक भिक्षु सुवोधानन्द महास्थविर, अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका अध्यक्ष भिक्षु बुद्धघाष महास्थविर र धर्मोदय सभाका अध्यक्ष भिक्षु अश्वघोष महास्थविर हुनुहुन्छ । अखिल नेपाल भिक्षु महासंघले अब यथाशिद्ध संघसम्मतिको आधारमा रिक्त पदमा धार्मिक विधिपूर्वक नव संघनायकको पदासीन गर्ने कार्य विचाराधीन एवं यथावत बाँकी नै छ ।

अन्तमा, बुद्ध शासनमा आजीवन समर्पित व्यक्तित्व श्रद्धेय संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरको शासनिक गुणलाई स्मरण गर्दै आनन्द भूमि वहालाई निर्वाण प्राप्त होस् भनी धर्म संवेगपूर्ण अन्तस्करणदेखि कामना गर्दैछ ।

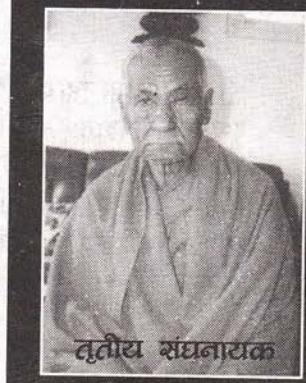
चिरं तिटक्कत सदस्यो ॥

पथम संदर्भालय

द्वितीय संघनायक

तृतीय संघनायक

पत्र संख्या:- १८६५९/०४५

टेलिफोन नं. { २२८१८७
२२८७६६

५ महाराजाधिराज
निजी सचिवालय

राजदरवार,
काठमाडौं, नेपाल ।

दिनांक : फागनु ६, २०५९

श्री अध्यक्ष
अखिल नेपाल भिक्षु महासंघ
विश्व शान्ति महाविहार
नयां बानेश्वर, काठमाण्डौ ।

श्री ५ महाराजाधिराज ज्ञानेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव सरकार तथा
श्री ५ बडामहारानी कोमल राज्यलक्ष्मी देवी शाह सरकारबाट बौद्ध धर्म तथा
दर्शनका विद्वान संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरको निधनमा गहिरो दुःख प्रकट
गरिबक्सेको छ । साथै मौसूफहरुबाट नेपालमा बौद्ध धर्मको प्रचार प्रसारमा लामो
समयदेखि योगदान दिई आउनु भएका स्वर्गीय भिक्षुको निधनमा समस्त बौद्ध
धर्मावलम्बीहरुप्रति हार्दिक समर्वेदना समेत व्यक्त गरिबक्सेको बेहोरा जानकारी
गराएको छ ।

२४.३.६८

(सूदनप्रसाद पोखरेल)

श्री ५ महाराजाधिराजका प्रमुख निजी सचिव

नेपालका संघनायक मिश्रु अनिरुद्ध महास्थविरको निधन

५ फागुण, विश्वशान्ति विहार काठमाडौं। नेपालका संघनायक मिश्रु अनिरुद्ध महास्थविर दद वर्षको उमेर पारगरी ८९ औ उमेरमा निधन हुनुभयो। नेपालका बुद्धशासनिक धेरमा आजीवन समर्पित व्यक्तित्व श्रद्धेय संघनायक विभिन्न भाषाका जाता, उहाले विशेष तह लुम्बिनीमा चार दशक भन्दा बढि दुख कप्टपूर्वक आफ्नो जीवन विताउनु भएको थियो। यसरी नै नेपाल भाषा र नेपाली भाषामा उहाका सम्पादित, अनुवादित तथा लिखित पुस्तकहरू पनि प्रकाशित भएका छन्।

केही महिना अगाडि माता तीर्थमा लड्नु भएपछि उहालाई साधारण पक्षधात भएको थियो। विर अस्पतालमा उपचार पछि उहालाई विश्व शान्ति विहारमा उपचारको क्रममा राखिएको थियो। यसै क्रममा उहालाई उपासक ज्ञानज्योति कसाकारको सहयोगमा बैककमा उपचारार्थ लगिएको थियो। त्यसपछि पुनः विश्व शान्ति विहारमा आरामको दौरानमा एकासि उहाँ बाह्य रूपमा स्वस्थ देखिनका बावजूल पनि फागुण पाँच गते विहानी ३:१५ बजे तीर उहाँको दुखद देहावसान भयो। यसले समस्त बौद्ध जगतलाई स्तब्ध तुल्याईदियो।

उहाँको अन्तीम दर्शनार्थ ६ गते विहानसम्म विश्व शान्ति विहारमै राखी दिउसो उहाँको पार्थिक शरीरलाई बहानमा राखी आएन्ए एसी को प्राइणमा पुरायाई त्यहाँबाट शवयात्रामा परिणतभई नगर परिक्रमागरी स्वयम्भूको आनन्दकृटीमा लगिएको थियो। शब यात्रामा भिश्रु, श्रामणेर, अनागारिका, लामा गुरुहरू, ब्रजाचार्य गुरुहरू, विभिन्न ठाउँबाट आएका उपासक उपासिकाहरू, प्रहरी बैण्ड वाजा, परम्परागत काँवाजा गाजाको सहभागी रहेको थियो। स्वयम्भूको परिक्रमा पछि आनन्दकृटी विहारमा धार्मिक विधिपूर्वक दाहसंस्कार कार्यक्रमको आयोजना गरियो। नेपालका उपसंघनायक मिश्रु सुवोदानन्द महास्थविर, अखिल नेपाल भिश्रु महासंघका अध्यक्ष भिश्रु बुद्धयोप महास्थविर, धर्मोदय सभाका अध्यक्ष भिश्रु

अश्वघोष महास्थविर, आनन्दकृटी विहार गुठीका अध्यक्ष भिश्रु कुमार काश्यप महास्थविर लगाएत विशिष्ट पाहुनाहरूको सभभागितामा पञ्चशील प्रार्थना पछि मरणानुस्मृति पाठ, पांसुकुल दान-मतकवस्त्र दान पछि दिवगत श्रद्धेय संघनायक अनिरुद्ध महास्थविरको जीवनी पक्ष बारे भिश्रु कुमार काश्यप, तीर्थ नारायण मानन्द्यर र गौतम वीर ब्रजाचार्यबाट भावपूर्ण मन्तव्य व्यक्त पछि बर्माका राजदूत ऊतेझ र अन्य विशिष्ट व्यक्तिहरूबाट पुण्याञ्जलि अपण गर्नुभयो। यसपछि भिश्रु कोण्डन्यले स्वदेश तथा विदेशबाट प्राप्त शोक सन्देशहरू बाचन गर्नुभएको सो अन्तिम पुण्याञ्जलि कार्यक्रम अन्ने भि महासंघका सह सचिव भिश्रु बोधिसेन महास्थविरले संचालन गर्नुभएको थियो।

परिवार सदस्य सुजाता तुलाधर सहित सबैले पुण्यानुमोदन गरिए पछि उहाँको पार्थिव शरीरलाई आनन्दकृटी विहारको पश्चिम तीर खाउँवुङ्गाचा (चिसो कुवा) मा लगी अन्तीम संस्कार सम्पन्न गरियो। उहाँको चितामा सर्वप्रथम भिश्रुहरूबाट दागबति दिइसकेपछि क्रमशः ईच्छुक श्रामणेर, अनागारिका एवं उपासकोपासिकाहरूले समेत दागबत्ती दिनु भएको थियो। यसपछि उहाँको पार्थिव शरीर अनन्त लिलामा विलिन हुने क्रममा शोकाकुल धुंवाको रूपमा आकाशिदै गएको भान हुन्यो।

अन्य शोक सन्देश प्राप्ति-

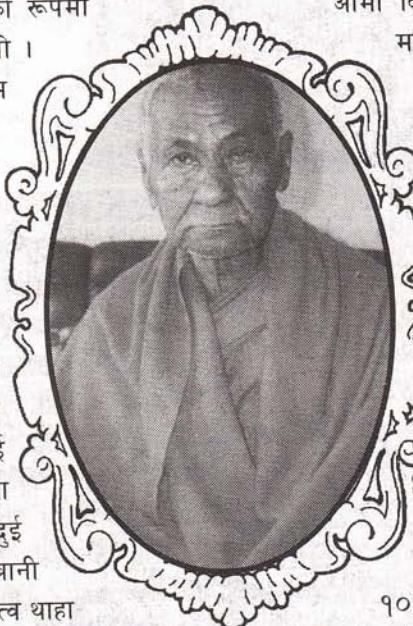
थाइल्याण्डका संघराज सोमदेत् फा. बाणसंवर सम्मानीय प्रधानमन्त्री लोकन्द बहादुर चन्द, नेपाली कांग्रेसका सभापति एवं पूर्व प्रधानमन्त्री गिरिजा प्रसाद कोइराला, ने.क.पा. एमालेका महासचिव माधव कुमार नेपाल, श्रीलंकाली र अजदूतावास म्यनमारको राजदूतावास, कुशिनगर भिश्रु संघ, म्यानमारको धार्मिक मन्त्रालय, निष्पोनजान म्योहोजि-जापान, श्रीलंकाली अमरपुर निकाय भिश्रु संघ, परमधर्म चेतिय पिरिवेज, श्रीलंका लुम्बिनी नेपाल बुद्धधर्म सोसाइटी (UK), धर्मोदय सभा, विश्वशान्ति विहार, बुद्ध विहार भूकृटीमण्डप, बौद्ध महिला संघ, पूर्णाभूमि जेतवन विहार, शान्ति वन गोदावरी, नेपाल मानवअधिकार संगठन, सुखी होतु नेपाल, ज्ञानमाला संघ-तानसेन, सुमंगल बौद्ध संघ-ललितपुर।

संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविर

नेपालमा स्थविरवाद बुद्ध-धर्म पुनरूत्थान गर्नमा अग्रणी भूमिका निभाउनुभएका प्रमुख व्यक्तिहरूमा भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविर पनि एक हुनुहुन्छ ।

उहाँको जन्म २८ मार्च १९७२ तदनुसार दिसम्बर १९९५ का दिन पिता दशरत्न तुलाधर (बारा साहू) र माता दिव्यलक्ष्मी तुलाधरको माहिलो पुत्रको रूपमा असनको धालासिक्वमा भएको थियो । माता-पिताको तर्फबाट उहाँले आफ्नो नाम 'गजरत' पाउनुभएको थियो ।

आफ्नो प्रारम्भिक शिक्षा घरैमा पाउनुभएका गजरतले ८ वर्षकै उमेरमा आमाको निधन हुनगएबाट पिताका साथ वि.सं. १९७८ सालमै पहिलोपटक ल्हासा (तिब्बत) जानुपरेको थियो तर उहाँ साहै बालसुलभ चञ्चल र उद्दण्ड स्वभाव हुनाको कारण पिता दशरत्न तुलाधरले आफ्नो पुत्रलाई बनारसको सेन्ट्रल हिन्दू बोर्डिङ स्कूलमा भर्ना गरिदिनुभयो । यस स्कूलमा दुई वर्षको अध्ययनकालमै गजरतले बानी सुधिएको कारण पिताले विद्याको महत्व थाहा पाउनुभयो, तर त्यस स्कूलमा ३ वर्षनै अध्ययन गर्न नपाउदै ल्हासाबाट पिताको पत्र आएकोले गजरतले वि.सं. १९८१ सालतिर आफ्ना एक परिचितसित दोस्रोपटक तिब्बत यात्रा गर्नुभयो ।

त्यसपटकको ल्हासा निवासकाल उहाँले डेढ-दुई महिनामात्र बिताउन पायो किनभने पिता दशरत्न तुलाधर ले आफ्नो व्यापारी काम त्यस अवधिभित्रै सिद्धाई त्यही साल (वि.सं. १९८१) मै नेपाल फर्केका थिए ।

दशरत्न तुलाधरको कान्छो पुत्र विरत्न तुलाधर आमा दिव्यलक्ष्मीको निधनको बेला सिर्फ ६

महिनाको थियो अतः उनलाई सानैदेखि बज्यैकहाँ राखेको थियो । दशरत्न तुलाधर वि.सं १९८१ (सन् १९२४) मा ल्हासाबाट पुत्रलाई लिई फर्केको बेलामा पनि कान्छो पुत्र बज्यैकहाँ नै थियो । असन धालासिक्वमा उनका पिता र पुत्र गजरत्न केही महिनामात्र रहेका थिए । दशरत्न तुलाधरलाई अन्य गृहस्थहरूकाबीच रहने इच्छा नभएको कारण केही समय अगाडिदेखि जीर्णोद्वार कार्य भइरहेको किन्डोल विहारमा बस्नुभएको थियो । त्यस विहारको जीर्णोद्वार कार्यमा साहू दशरत्न आफूले ल्हासाबाट १० वटै औलामा लाएर आएको सुनको औठी सम्पूर्ण खर्च गरेको थियो ।

दशरत्न साहू र उहाँको पुत्र गजरत्न किन्डोल विहार मा रहन आउनुभएको वर्ष दिनपछि त्यहाँ पुजारीको काममा रहदै आएका द्यःपालादेवपालक अतिसारो रोगले निधन हुन

May all being be happy and well.

बैंक अफ काठमाडौं लिमिटेड
Bank of Kathmandu Ltd.

New Road, P.O. Box : 9044 Kathmandu, Nepal
Tel : 4231556, 4231557, 4231558, 4231674, 4231575,
Fax : 4223279, Tlx : 2820 BOK NP
SWIFT : BOKLNPKA, E-mail : moti@bok.com.np

गयो यद्यपि त्यस पुजारीलाई गजरत्नले असाधारण रूपमा सेवा-सुसार गरेको थियो । ठिमीका त्यस शाक्य पुजारीको निधनपछि दशरत्न तुलाधरले मञ्जुहर्ष नामका एक घ्येलुं जो भक्तपुरका थिए । नमोबुद्धमा रहेकालाई किन्डोल विहार मा त्याई पुजारीको काम सुम्पे । मञ्जुहर्ष न्यूनव्रत चलाउनमा खपिस थिए । अतः उहाँले आफ्नो आगमनकालदेखि नै किन्डोल विहारमा न्यूनव्रत चलाउदै आएका थिए ।

एक दिन उहाँ (मञ्जुहर्ष) का परिचित बौद्धमा रहेका सेरापदोर्जे लामा किन्डोल विहारमा आउनुभएको थियो । लामा कहाँ (बौद्धमा) भारतका एक सन्यासी रामोदर (पछि राहुल साँकृत्यायन) तिब्बत-यात्राको निमित्त उहाँसित साथ जाने आसयले शरण लिइरहेका थिए । लामाज्यूलाई किन्डोल विहारमा निम्त्याएको कारण रामोदर साधु पनि किन्डोल विहार आईपुगे तर रामोदर साधुलाई किन्डोल विहारमा रहिर हनु जोखिमपूर्ण थियो किन कि उहाँ गुप्तरूपमा तिब्बत पुग्नुपर्ने भारतीय व्यक्ति हुनाको कारण आफ्नो समस्या बडो विश्वासपूर्वक दशरत्न तुलाधरलाई सुनाइएको थियो । दशरत्न तुलाधरले पनि श्रीलंकादेखि तिब्बत यात्राको निमित्त आउनुभएका त्रिपिटकाचार्य रामोदर साधुलाई हरतरहले मदत गर्ने विचार गरे । उहाँलाई किन्डोलकै एउटा एकान्त घरमा केही दिन एकान्तवास दियो र तिब्बतको बाटो हेलम्बूसम्म पनि छोडेर आउनुभयो ।

त्यस समयमा साधुले किन्डोल विहारमा रहेर अफ्यारो महसुस गरेकोले दशरत्न तुलाधरले उहाँलाई एकान्तवास गराएकोबेला उहाँको लागि खाना प्रबन्ध गराउने जिम्मा गजरत्नले गरेको थियो । यसैबेला बुद्ध-धर्मको अध्ययन गर्ने इच्छा बृद्धि गराई गजरत्नलाई श्रीलंका जाने सल्लाह दिएका थिए । यसै विषयमा रामोदर साधुले श्रीलंकामा र हेका आफ्ना अभिन्न मित्र भद्रत्त आनन्द कौशल्यायन (सन् १९०५-८८) लाई पत्र समेत लेखिएको थियो भने गजरत्नका पिता दशरत्न तुलाधरलाई यसबाटे केही थाहा थिएन ।

रामोदर साधुलाई हेलम्बूमा छोडेर आएको (११ अप्रिल १९२९) डेढ-दुई महिनापछि दशरत्न तुलाधर पुत्र गजरत्नलाई साथरिई आसाममा व्यापार गर्न जानको निमित्त कलकत्ता पुग्नुभयो । पुत्रलाई कलकत्तामा उनकै मामा महाधर साहूकहाँ राखी आफू अन्य दुईजना मित्र साथरिई आसाम जानुभयो ।

गजरत्नलाई पनि रामोदर साधुले श्रीलंकामा अध्ययन

गर्न जाने सल्लाह दिएदेखि उनी कलकत्ता पुग्ने धूनमा थिए । संयोगवश पिताले डेढ-दुई महिनापछि नै कलकत्ता पुर्याई दिए । दशरत्न आसाम जानुभएपछि गजरत्न पनि श्रीलंका पठाई दिन मामालाई ढिपि गरे तर मामाले विना पिताको अनुमति आफूले श्रीलंका पठाउन नसकिने कुरा बताए, यसैको जोशमा गजरत्नले अनेक तरह (खानापिना छोडनु, जहाँ तहिं जानु, रूवावासी गर्नु आदि) ले सताएको कारण यस बारे दशरत्नलाई पत्र पठाए । पत्र पुरेको भोलिपल्टै दशरत्न कलकत्ता आइपुगे र पुत्रको जिदी स्वभावलाई सम्भाउन नसकिएपछि उनलाई श्रीलंका जान आवश्यक प्रबन्ध गरिदिने आदेश महाधर साहूलाई दिई दशरत्न पुनः आसाम फर्के ।

गजरत्नले पनि संयोगवश कलकत्तामा श्रीलंका फर्कन लागेका शरणकर नामक एक भिक्षुसित सम्पर्क हुन आएको फलस्वरूप सजिलैसित श्रीलंका पुगे । गजरत्नलाई पुनः सौभाग्यको कुरा कि उहाँ भिक्षु शरणकर कहाँ सिंहली भाषा अध्ययन गरिरहेको बेला एक दिन भद्रत्त आनन्द कौशल्यायन त्यस विहारमा आइपुगे । सिंहली जस्तो नदेखिएको बालकलाई देखी सोधपूछ गरिहाले । भद्रत्त आनन्द कौशल्यायनले स्पष्ट जानकारी पाएपछि रामोदर साधुको पत्रानुसार गजरत्नलाई विद्यालंकार परिवेणमा लगी आवश्यक प्रबन्ध गरिदिए ।

गजरत्नले पुनः भद्रत्त आनन्द कौशल्यायनको छत्रछायाँमा रही केही अध्ययन गर्ने मौका पाए । उहाँ विद्यालंकार परिवेणमा आउनुभएको केही महिनापछि वि.सं. १९८६ सालको अन्त (सन् १९३० को शुरू) मा विद्यालंकार परिवेणका प्रधानाचार्य लुधम्मानन्द महास्थविर (सन् १८६९-१९४५) को आचार्यत्वमा प्रत्रिजित भई “श्रामणेर अनिरुद्ध”

संस्कृत भाषा एवं साहित्यको अध्ययनार्थ ऊ.चन्द्रमणि महास्थविरको आश्रयमा रहेंदै आएका बर्मी भिक्षुद्वयले भिक्षु अनिरुद्धको साथ नेपाल भ्रमण गर्ने आसय व्यक्ति गरे । शिवारात्रीको समय अनुकूल भएबाट भिक्षु अनिरुद्धले उहाँहरूलाई साथ लिई वि.सं. २००६ सालको शिवारात्रीको दुईदिन अगाडि काठमाडौं आईपुगे र उपत्यका एवं उपत्यका बाहिरका ठाउँहरूमा पनि भ्रमण गराए । भिक्षु अनिरुद्धका साथ विशेषतः भिक्षु धर्मावधको यस नेपाल आगमन नेपालमा स्थविरवाद बुद्धधर्म पुनरुत्थानको इतिहासमा अति चिरस्मरणीय हुन आउँछ किनकि केही दिनको लागि मात्र नेपाल भ्रमण गर्न आएका उहाँहरू विशेषतः पाटनको सुमंगल विहारमा आउनुहुने उपासकोपासिकाहरूको अनुरोधमा ३ महिनासम्म त्यही विहारमा रही बुद्ध-धर्मको शिक्षा दिने र अन्य वयस्क श्रोताहरूलाई बुद्धवाद सम्बन्धी धर्मदेशना गर्ने जस्ता बुद्ध शासनिक कार्य गर्नुभएको थियो । प्रायः उहाँको धर्म व्याख्यानको अनुवाद भिक्षु अनिरुद्धले गर्नुभएको थियो ।

भिक्षु अनिरुद्धले भिक्षु धर्मावधलाई मात्र नेपाल भित्र्याई शासनिक कार्य गर्नुभएको थिएन किन्तु श्रीलंकाका सुप्रसिद्ध भिक्षु नारद महास्थविर (सन् १८९८-१९८३) लाई पनि दोश्रो पटक नेपाल यात्रा गराउन (विशेषतः आनन्दकुटी विहारमा निर्मित श्रीलंकाराम चैत्यको उद्घाटको निर्मित) ५ मई १९४८ का दिन कलकत्ताबाट साथ ल्याउनुभएको थियो । यसपटकको नारद महास्थविरको नेपाल यात्राको प्रमुख घटना काठमाडौंको यटखाबहालमा उहाँलाई “नागरिक अभिनन्दन पत्र” प्रदान गरि एकोलाई लिन सकिन्छ । यसै समारोहमा तत्कालीन प्रधानपन्ती श्री ३ मोहन शम्शेरको तर्फबाट सम्पूर्ण बौद्ध कर्मचारीहरूलाई बैशाख-पूर्णिमाको दिन विदाको घोषणा गरियो ।

यस्तै भिक्षु अनिरुद्धले बुद्ध शासन उत्थानको निर्मित बर्मामा सम्पन्न गरिएको छूट संगायना (सन् १९५४-५६) को प्रथम र अन्तिम (पाँचौ) सन्निपाटमा सहभागी भई शासनिक कार्यमा टेवा दिनुभएको थियो त नेपालमा सम्पन्न चतुर्थ विश्व बौद्ध सम्मेलन (सन् १९५६ वि.सं. २०१३) मा धर्मोदय सभाका एक उपाध्यक्षको हैसियतले शासनिक कार्यमा टेवा दिनुभएको थियो ।

भिक्षु अनिरुद्धले सन् १९४६-४७ देखि नै लुम्बिनी कपिलवस्तुको संरक्षणकार्यमा लाग्नुभएको थियो । उहाँ ४५-४६ वर्षसम्म लुम्बिनीमा रही लुम्बिनी आउने यात्रीहरूको सेवा गर्नुभयो र लुम्बिनी वासीहरूको ‘बड्का बाबा’ बन्नुभयो । यस

लामो अवधिभित्रमा उहाँले तीर्थयात्रीहरूको सुविधाको निर्मित पानी, धर्मशाला आदिको मात्र प्रबन्ध गर्नुभएको थिएन भार तको नैगढबाट आउने तीर्थयात्रीहरूको सुविधाको निर्मित ककरहवा देखि लुम्बिनीसम्मको बाटोको प्रबन्ध पनि विशेषतः उहाँके सक्रियतामा तयार हुन आएको थियो ।

लुम्बिनीमा खानेपानीको प्रबन्धको निर्मित उहाँलाई प्रमुख सहयोग संयुक्त राष्ट्र संघका तत्कालीन (सन् १९६७) महासचिव ऊ.थान्तले गरिदिनुभएको थियो । उहाँ लुम्बिनीमा भ्रमणार्थ आउनुभएको बेला बर्मी भाषाबाटै वार्तालाप गर्नुभएको फलस्वरूप ऊ.थान्तज्यु विशेष प्रसन्न भई लुम्बिनीमा एक प्रमुख सहयोग गर्ने बचन दिए अनुरूप त्यसताका मूल समस्याको रूपमा भएको पानीको भावलाई इञ्जिनियरहरू पठाई पम्पद्वारा जमिन मुनिबाट पानी निकाली लुम्बिनीवासी एवं तीर्थयात्रीहरूलाई पानीको समस्याबाट मुक्त गरिदिए ।

यस्तै लुम्बिनीमा आउने यात्रीहरूको लागि बसेवासको कुनै स्थायी प्रबन्ध नरहेको कारण भिक्षु अनिरुद्धले आफूलाई व्यक्तिगत तवरले जापानका एक श्रद्धालु ‘हाजीमे अजूमा’ ले प्रदान गरेको आर्थिक सहयोगलाई सामूहिकरूपमा प्रयोग हुनेगरी एक ढूलो धर्मशाला तयार गरिदिनुभयो । सो धर्मशाला तयार गर्न उहाँ आफै पटक-पटक जंगलमा गाई काठ आदिको प्रबन्ध गर्नुभएको थियो ।

५ भाद्र २०४७ तदनुसार २१ अगस्त १९९० का दिन आचार्य भिक्षु अमृतानन्द महानायक महास्थविर (जन्म- वि.सं. १९७५, पौष) को देहावसान पछि सन् १९९१ देखि उहाँ आनन्दकुटी विहारमा प्रमुखको रूपमा बस्न आउनु भयो ।

उहाँ आनन्दकुटी विहारको प्रमुखको रूपमा रहनुभएता पनि वर्षावास काल उहाँले उपत्यका एवं उपत्यका बाहिरका विभिन्न विहारहरूमा पनि विताउनु भएको थियो, जस्तै त्रिशुलीको सुगतपुर विहार बलम्बुको प्रणीथिपूर्ण महाविहार र ढल्को स्थित संघाराम विहार आदि ।

उहाँले आफूनो आमा दिव्य लक्ष्मीको स्मृतिमा पुण्यकार्य हेतु समस्त नेपालीको पुण्यस्थल मानिएको ठाउँ मातातीर्थमा “दिव्याश्रम बुद्ध विहार” निर्माण गरी वर्षावास समेत गर्नुभयो ।

भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरले श्रीलंका, बर्मा,

मृत्युः सनातन

- श्रा. उत्तम, विद्यव्याजिति विहार

थाईल्याण्ड, जापान, रूस, मंगोलिया, साइबेरिया, इन्डोनेशिया आदि क्यौं राष्ट्रहरूको भ्रमण गरिसक्नुभयो । उहाँ पालि, संस्कृत, हिन्दी, बर्मी, सिंहली, तिब्बती, नेपाली आदि भाषाका ज्ञाता हुनुहुन्छ र ती विभिन्न भाषाका ग्रन्थहरू आफ्नो मातृभाषामा अनुवाद गर्नुभएको छ ।

त्रिपिटकको सूत्रपिटक अन्तर्गत खुदक निकायको दोसो ग्रन्थको रूपमा रहेको धर्मपदमा जम्मा २६ वर्ग र ४२३ गाथा (स्लोक) हरू छन् । ती प्रत्येक गाथाहरूको पृष्ठभूमिमा सम्बन्धित कथा प्रसंग छ । तीनै पालि भाषामा रहेको अर्थकथालाई नेपालभाषामा पूर्ण रूपमा उहाँले अनुवाद गर्नुभएको छ ।

उहाँले बुद्धशासन एवं तथागतको जन्मस्थल लम्पिनीमा गर्नुभएको उल्लेखनीय सेवाको कदर स्वरूप श्रीलंकाको अमरपुर निकायका भिक्षु महासंघले ३ मार्च १९९५ का दिन “बुद्ध जन्म भूमि ज्योतिक शासनकीर्ति श्री” नामक उपाधिबाट सम्मान गरियो त १२ मार्च १९९८ का दिन बर्मा सरकारले “अग्र महासद्बम्म ज्योतिक धज” नामक उपाधि प्रदान गरियो ।

८ कार्तिक २०५४ का दिन पूज्यवर द्वितीय संघनायक भिक्षु शाक्यानन्द महास्थविर (जन्म वि.सं. १९६७) को देहावसान पछि २९ चैत्र २०५४ (चैत्र पूर्णिमा, २५४१ ब.सं.) का दिन “अखिल नेपाल भिक्षु संघले” उहाँलाई “आनन्दकुटी सीमागृह” मा धर्म विनय अनुसार “संघनायक” पद प्रदान गरिएको थियो ।

श्रोत- संघनायक अभिनन्दन सनातन यागितिवाट प्रकाशित ८५ चतुर्दशी शावित्री लिखित

यहीं के सोध्दौ, यो छ सनातन !
म केहि भन्दिन, यो छ नित्यपन !
सर्वाङ्ग छोडेर जानुछ, त्यो गन्तव्यमा,
त्रिकालको यो एक सूत्र सनातनमा ।
भुलेर कहिं हुन्छ त्यो, साभा गोरेटो,
एउटा सोझो बाटो त्यो हर सबको ।
सनातन चक्रमा सूर्य कुण्ठित छ,
दिन पछि रातको समय, यो शाश्वत छ ।
जन्मले वृदु घडीमा, वेदनायातन पाल्दछ,
त्यो जान्छ परिग्रहले जल्दै देह त्यो छोडेर ।
सनातनको चरण परी जिन्दगी हात पखाल्नु
एउटै समय हो त्यो, जब ऊ मृत्यु-शरणमा पर्दछ ।
आँशु जमेपनि, त्यो दयाको भागी बन्दैन कहिल्यै,
जानेछ, त्यो डाँको छोडेर, त्यो सनातन सम्झेरे !
विलाप छैन, जसवारे तिमी अज्ञात छौ,
आउने जाने बाटोमा तिमी अज्ञात छौ ।
जुन सनातन कहिल्यै यी दुईको अन्त छैन,
यो सनातन छ, शोकको वर्षा भरी किन ?
ममत्व जलेर खरानी हुनुपर्छ यहिं,
को भनोस् ममत्व अंहकार लिई,
'म' अमर छ, अजम्बरी छ सदा ?
सकेनन् पृथक्वादीहरू, जली अज्ञानताले !
कस्तो विधन आगलागी हुन्छ त्यहाँ,
रूप जल्दछ, वेदना जल्दछ अनि संज्ञा ।
जिन्दगीको आधार त्यो संस्कार अनि विज्ञान पनि !
पञ्चस्कन्ध जल्दछ, अनि सबै सबै जल्दछ ।
यो जन्मले भयो, मृत्यु अनि शोकले,
यो सनातन छ, उत्पत्ति भएको विनाश हुन्छ ।
जन्मेको त्यसको मृत्यु हुन्छ ।
यो सनातन छ, त्यो अन्तिम घडीको,
जन्म मृत्यु जीवनमा एकान्तर कोण हुन्,
यसैले त यी सनातन रीत् नै हुन् ।

“मिश्रु अनिरुद्ध : लुम्बिनी देखि बैकक यावासर्ग”

- जौतमवीट वब्राचार्य

आध्यक्ष- बौद्ध आध्ययन समाज

दोश्रो विश्वयुद्धमा वर्मामाथि जापानबाट खसालिएको बमबाट बच्न आफु ग्रामीण तथा जंगल क्षेत्रमा वर्षो लुकिछिपि बसी वर्मा भाषा सिकेको सुनाउन हुँदा श्रद्धेय मिश्रु अनिरुद्धको कुरा कथाभै लाग्यो मलाई, कुरा २०२२ सालको, त्यतिवेला ६ वर्षको मात्र थिएँ म !

संयुक्त राष्ट्रसंघका महासचिव ऊ.थान्त जब मायादेवी मन्दिरको पूर्वी प्राङ्गणमा भिश्रुको व्याख्यासँग सँगै चस्मा फुकाली आँसुका धारा बगाउन थाल्नु भयो, तब मेरो सानो चेतनाले बुझिसकेको थियो कि वर्माको त्यो कुरा कथा थिएन। कष्टपूर्ण जीवनको यथार्थ घटनासँग सँगै सिक्नु भएको वर्मा भाषाको प्रभाव पनि थियो ।

७४ इन्च अग्ला भिश्रु अनिरुद्धको सामुन्ने ऊ.थान्त अलि होचोनै देखिन्थ्यो । औला तेर्थाउदै लुम्बिनीको दुख चित्रण गर्दै २ घण्टा भयो, थाक्नु भएन । लुम्बिनीको लागि केहि गरिछाइने ऊ.थान्तबाट दृढता व्यक्त गर्नु भयो र बल्ल श्रद्धेय भिश्रुबाट विश्राम लिनुभयो । तत्काल भिश्रुको लागि केही आग्रह गर्न इच्छा प्रकट गरियो तर वहाँबाट लुम्बिनीकोलागि पाती माग्नु भयो । केहि महिनामानै त्यस्को प्रवन्ध गरियो । ऊ.थान्तबाट केहि रकम दान गरियो र त्यसबाट उहाँले भिश्रुहरूको लागि आवासगृह बनादिनुभयो ।

“हाजीमे आजुमा” ऐउटा जापानी धनाद्य प्रत्येक वर्ष आफ्नो स्वडाय जातिको प्रतिविम्ब सम्झी महास्थविर अनिरुद्धको दर्शनगर्न लुम्बिनी आउनु हुन्थ्यो । गाडी किन्नु भनी दान दिनुभयो । तर करुणामयी स्वभावको भिश्रुले यावृहरूको लुम्बिनी आगमनमा भोग्नुपर्ने व्यथालाई सम्झनु भयो । राजकीय बौद्ध विहार जस्लाई स्वर्गीय श्री ५ महेन्द्रबाट बनाउन लगाई बक्सेको थियो, त्यस्को उत्तर दिशामा ऐउटा धर्मशाला बनाउने विचार गर्नु भयो । त्यो दिन मलाई याद छ, जब उहाँको साथमा म पनि सात-आठ बटा बयल गाडा साथलिई काठको निमित्त जंगल पसेका थियौ ।

समय पंचायतकालको नै थियो । विदेशी तीर्थयात्रुलाई लुम्बिनी क्षेत्र भित्र प्रवेश वापत शुल्क तिर्नु पर्ने बाध्यता प्रशासनबाट सृजना गरिन्थ्यो । असमर्थ यात्रुलाई भन्तेज्यूबाट शुल्क तिरी लक्ष्यसम्म पुरायाउन हुन्थ्यो । यावृहरू कृतज्ञ स्वरूप आँखाबाट जलधारा बगाउन हुँदा भन्तेको आँखामा पनि आँसु सलबलाउने मेरो प्रत्यक्ष आँखाले देखेको छु ।

दान र दया जीवनको लक्ष्य सम्झने भिश्रु अनिरुद्ध भोलाभरी दानबाट प्राप्त सामानहरू बोकी आसपासका गाउँमा बाँडन मलाई साथ लानु हुन्थ्यो । चर्को धामको तापबाट वहाँ कहिल्यै विचलित हुनु भएन । जीवन कष्टपूर्ण छँदापनि वहाँ लुम्बिनीको सुन्दर भविष्यको कल्पनामा मुस्कुराउनु हुन्थ्यो । अन्यथा जीवनको ४५ औ बसन्तसम्म लुम्बिनीमै विताउनु सजिलो थिएन ।

हिउँदमा त तीर्थयात्रुहरू जसो तसो भैरहवाबाट जिप, बयलगाडा अथवा हिंडेर पनि पुग्न सकिन्थ्यो तर यो कार्य वर्षमा तिनाउ र दानव नदीका कारण अति कठिन थियो । तसर्थ स्वदेशी तथा विदेशी तीर्थयात्रुलाई वैकल्पिक मार्गबाट लुम्बिनीसम्म पुग्न सहज होस् भनी भारतको नौगढ नाकाबाट ककरहवाहाउदै लुम्बिनी पुग्ने बाटोको मर्मत सम्भार गर्ने नेतृत्व समेत आफैले लिनु भएको थियो । जसको फलस्वरूप श्रीलंका, वर्मा, भारतका तीर्थयात्रुहरू उक्त मार्गबाट आउने क्रममा वृद्धि हुन थाल्यो । लुम्बिनीको संरक्षण र सम्बर्धनै आफ्नो उद्देश्य बोकेका भिश्रु अनिरुद्धबाट मायादेवी-सिद्धार्थ जन्मस्थानलाई बुझिने देखिने संगमरमरको छ्वैटू मूर्ति पनि आफ्नै पहलमा स्थापना गर्नुभयो, जुन हाल विद्यमान रहेको छ, साथै दिनानुदिन क्षति हुँदै गैरहेको मायादेवीको प्रस्तर र ढुङ्गाको मूर्तिलाई संरक्षण गर्न शिसाको फेम हाल्नु भएको थियो । अशोक स्तम्भको संरक्षण त्यस्मा उल्लेखित लिपिलाई विभिन्न भाषाबाट अनुवादन गर्नुभै प्रचार कार्यमा लाग्नु भयो । सोभियत बौद्ध संघबाट प्राप्त रेफ्रिजेरेटर स्थानीय स्वास्थ्य केन्द्रलाई दान दिनुभयो, मायादेवी मन्दिरको आसपासमा भएका आँपका

बोट विरुद्धवाहरु उहाँकै देन हुन् । वहाँको दया करूणाको छाँया अझै त्यहाँ जाने प्रत्येक तीर्थ यात्रुबाट उपभोग गर्न पाउनु हुनेछ ।

सधै बौद्धहरुको समस्यालाई प्राथमिकता दिनु हुन्थ्यो, फलस्वरूप वहाँबाटै माहायानी पद्धतिको चैत्य मायादेवी क्षेत्रमा बनाउनु भएको छ । दुई दर्जन भन्दा बढि पुस्तकको लेखन, अनुवादले, तथा प्रकाशक भिक्षु अनिरुद्धले नव नालन्दा विश्व विद्यालयबाट देवनागरी लिपिमा त्रिपिटक लेखन गर्ने कार्यमा आफ्नो अमूल्य योगदान दिनु भएको थियो । मानवीय कल्याणका संघ संस्थालाई समय-समयमा आर्थिक सहयोग गर्नुहुन्थ्यो । वहाँबाट विशिष्ट प्रकारमा धर्म तथा राष्ट्रलाई दिएको योगदानको कदर स्वरूप श्रीलंकाको भिक्षु महासंघले “बुद्ध जन्म भूमि ज्योतिक शासन कीरित्री”, बर्मा सरकारको तर्फबाट “अग्र महासद्धम्म ज्योतिक धज” नामक उपाधि प्रदान गरियो । त्यस्तै अखिल नेपाल भिक्षु महासंघबाट “संघनायक” जस्तो गरिमामयी पद प्रदान गरिएको थियो ।

सन् १९९१ मा जब वहाँ काठमाडौं प्रवेश गर्नु भयो, त्यो वहाँको बाध्यता थियो, कसैको दबाव थियो, वहाँको इच्छा थिएन, वहाँ मलाई यस्तै भन्नु हुन्थ्यो । काठमाडौं बसाईमा लेखन कार्यको अलावा आफू द वर्षको उमेरमा दिवंगत हुनु भएको आमाको संस्मरणमा माता तीर्थमा एउटा दिव्याश्रम बुद्ध विहार निर्माण कार्यमा लाग्नु भयो र यसै शिलशिलामा केहि दिन प्रहरी चौकिमा पनि थुनिनु भयो । वहाँको जीवनको अन्तिम क्षण मातातीर्थमा नै बिताई रहनु भएको थियो । पहिले कहिल्यै देखा नपरेको, दद वर्षको अन्तिर पक्षाघात रोगबाट वहाँ पीडित हुनु भयो । झण्डै १२ दिनको वीर अस्पतालको उपचार पछि वहाँको स्वास्थ्यमा सुधारहरू देखा परे तर पूर्णता भने पाएको थिएन, तसर्थ अन्तमा श्रद्धेय भिक्षुबाट बौद्ध मुलुक थाइल्याण्ड गई स्वास्थ्य लाभ गर्ने आसय व्यक्त गर्नु भयो । वहाँको इच्छालाई परिपूर्ति गर्ने ठमेलका श्रद्धालु साहु ज्ञान ज्योति कंसाकारबाट आवश्यक प्रवन्ध गरिदिनु भयो ।

सन् २००३ जनवरी १७ का दिन थाई विमानका सम्पूर्ण चालक दलका सदस्यहरूबाट क्रमबद्ध अभिवादन, बैकक विमान स्थलमा संघनायक भिक्षु प्रति देखाइएको विशिष्ट अतिथि सद्भाव तथा आदर भाव जुन मैले आफ्नो मुलुककमा कहिले पनि देखेको थिइन ।

राज्यबाट संचालित रोयल चुलालंकन मेडिकल
मिलिट्री

युनिभर्सिटिको अतिविशिष्ट कक्षमा उपचारको निःशुल्क व्यवस्था संघराज भिक्षुका निजि सचिव नेपाली भिक्षु सुगन्धको प्रयासबाट गरियो । नौलो अनुभव थियो, मेरो लागि विशिष्ट श्रेणीका डाक्टर हरूबाट समेत धुङ्डाटेक्दै कोठामा प्रवेश गर्नु र अभिवादन गर्नु । बौद्ध मुलुक, बौद्ध आचारणबाट पूज्य भिक्षु अतिनै प्रभावित र प्रसन्न हुनु हुन्थ्यो । साथै सरकार र थाई जनताले आफूप्रति देखाइको सद्भाव र प्रेमबाट प्रसन्नभै कहिले काहिं आँखाबाट आँसु पनि भार्नु हुन्थ्यो । रोग क्रमिक सुधार भैइरहेको थियो । १० औं दिनमा वहाँ आफ्नो नित्यकर्म मेरो सहायता विना गर्न सक्षम भैसक्नु भएको थियो । बुद्धको जन्मभूमिका संघनायक भिक्षुको दर्शनगर्न लालायित थिए, थाई जनता । वर्तमान थाई उप-प्रधानमन्त्रीबाट थाई सरकार लुम्बिनीको विकास प्रयासमा सक्दो सहयोग गर्ने इच्छा रहेको जानकारी वहाँका निकट व्यक्ति मार्फत पाउनु भएको थियो ।

जनवरी ३१ का दिन डाक्टरको सल्लाह बमोजिम स्वास्थ्य लाभगरी हामी बौद्ध देशलाई अभिवादनगरी बुद्ध जन्मभूमि नेपालमा फक्तै । आफूमा देखिएको सुधारबाट पूज्य भिक्षु सन्तुष्ट हुनुहुन्थ्यो । नियमित हिंदुल गर्नु हुन्थ्यो । बैककको संस्मरण प्रत्येक शुभ चिन्तकहरूलाई हाँसी हाँसी सुनाउनु हुन्थ्यो ।

फागुण १ गते साँझ ४:३० बजे मसँग वहाँको अन्तिम भेट रहेछ, अलि गंभीर देखिनु हुन्थ्यो स्वरमा अलि मलीनता थियो- “बुद्ध द० वर्षमात्र जीवित रहे, म त दद पुरी सकें, अब बाँचेर के गर्ने ? ” यस्तो नभन्न आग्रह गर्दै म त्यहाँबाट विदा भएँ र श्रद्धेय भिक्षुबाट व्यक्त गरेका उक्त वाक्य मेरो लागि प्रिय लागेको थिएन ।

२०५९ फागुण ५ गते विहान ३:१५ बजे उहाँबाट परित्राण पाठ गर्दा गर्दै आफ्नो प्राण त्याग्नुभयो भन्ने समाचार सुनी मेरो ३७ वर्षसम्म निकट रही सेवा गर्ने अवसरको अन्त भएको अनुभूत भयो । जन्म पछि मृत्यु अवश्यम्भावी छ, अपार पूण्य संचयका कारण वहाँ निर्वाणको लक्ष्यसम्म पुग्नु हुने नै छ भन्ने मलाई महसूस भइरहेको छ ।

“गौतम साथ भएमा मात्र स्वास्थ्य उपचारको लागि बैकक जान्छु अन्यथा जाँदिन” थाइल्याण्ड जानु पूर्व व्यक्त गर्नुभएको वहाँको इच्छा र विश्वास मेरो जीवनमा सधै वहाँको प्रेरणाको श्रोत भैरहने नै छ । उहाँसितको सम्बन्ध-सम्पर्क सदाकाल मेरो मानस पटलमा रही रहने नै छ, मैटिएर जान्न र यो सम्भव पनि कहाँ हुन्छ र ?

* * *

अन्तः मृत्युले संघनायकलाई पनि छोठेन

- भिक्षु संघरक्षित, संघाराम

जीवन अनित्य हो । यो जीवन आज छ, भोलि छैन । एकछिन पनि नअडेर सूर्य उदाए पश्चात अस्त भएसरि यो जीवन पनि मरणतिर दौडिरहेको छ । मृत्युले हामीलाई जीवनको प्रत्येक घडीमा लखेटिरहेको हुन्छ । मृत्युले फेला त पार्छ नै, फरक यति छ कि कसैलाई ढिलो फेला पार्छ त कसैलाई चाँडो ।

मृत्युले भेडाएर छोड्यो, नेपालका ज्येष्ठ भिक्षु, संघनायक श्रद्धेय अनिरुद्ध महास्थविरलाई । एकदिन अधिमात्रै कुशलवार्ता गर्नुहुँदै उहाँले भन्नुभएको थियो- “संघरक्षित ! म त्यहाँ संघाराम विहारमा छिटै नै आउने छु ।” तर अफशोच ! उहाँ दिवंगत हुनुभएको खबर यो कानले सुन्नुपर्यो । विं. सं. १९७२, मार्ग २८ का दिन पिता दशरत्न तुलाधर (भिक्षु धर्मालोक महास्थविर) र माता दिव्यलक्ष्मी तुलाधर का माहिला पुत्रको रूपमा असन धालासिक्वमा जन्मनु भएका अनिरुद्ध महास्थविर (गृहस्थी नाम गजरत्न तुलाधर) ले २०५९ फागुन ५ गतेको प्रभातकालीन ३:१५ समयमा नश्वर देहत्याग गर्नुहुँदै वर्तमान इहलोक यात्रा समाप्त गर्नुभयो । आफ्ना उपाध्याय, गुरु परलोक हुनुभएको कुरा सुन्नुपर्दा मनमा नरमाइलो लाग्यो । अनित्यता बोधले वैराग्य छाउँदै आयो ।

हुन त, जीवन क्षणभंगूर छ । विजुली चम्के जस्तै, पानीमा उठ्ने फोका जस्तै, दुबोको टुप्पामा रहेको पानीको थोपा जस्तै, पानीमा कोरि एको धर्सो जस्तै तुरुन्तै बिलाएर जाने यो जीवन, यो शरीर ! बतास आइरहेको ठाउँमा बिलिरहेको बत्ती समान यो जीवन ! कहिले कहाँ कसरी के भएर अन्त्य हुनेछ, कसैले पनि भन्न सत्तैन । बस्दा बस्दै, उठ्दा उठ्दै, सुन्दा सुत्दै, अनि हिंडदा हिंडै

जुनै समयमा पनि हाम्रो जीवनको अन्त्य हुनसक्छ । हामी मर्नुपर्द्ध यो निश्चित छ तर कहिले हामी मछौं, त्यो कसैले भन्न सत्तैन ।

उहाँ अनिरुद्ध भन्ने, मेरा उपाध्याय भन्ने, जहाँ जहिलेसुकै भेटदा पनि “बेनीमा नेपाली भाषाबाट धर्मदेशना गर्ने भिक्षु” भनेर सबैलाई देखाउँदै मलाई चिनाउनुहुन्थ्यो । उहाँसँग बेनीस्थित चैत्य उद्घाटन समारोहमा सहभागी भएको थिए । मलाई राम्ररी याद छ, उहाँले सत्यसन्देश प्रचारक प्रकाशन, काठमाडौंको तेस्रो प्रस्तुतिका रूपमा प्रकाशित मेरो तेस्रो पुस्तक “श्रद्धाधन” को आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भूमा विमोचन गर्नुभएको थियो । त्यस्तै, चौथो कृति “पथप्रदर्शक” मा पनि उहाँले समीक्षात्मक मन्तव्य लेखिदिनु भएको थियो ।

पोखरामा कुनै कार्यक्रम विशेषले पुरेको बेला उहाँलाई केही-केही

कविताहरू सुनाएको थिए, यसबाट उहाँ निकै प्रभावित हुनुभयो । उहाँले पछिसम्म पनि मलाई “पोखरामा कविता सुनाउने भिक्षु” का रूपमा चिनिरहनु हुन्थ्यो । त्यही कविताहरूलाई संग्रहित गरेर “दृश्य, दृष्टि र बुद्ध” (सचित्र कविता संग्रह) पुस्तक प्रकाशित गर्ने कुरा सुनाउँदा उहाँ धेरै खुशी हुनुभयो र पुस्तकको निमित्त शुभकामना पनि दिनुभयो, जुन पूज्य गुरुवर आचार्य श्रद्धेय भिक्षु अश्वघोष महास्थविरद्वारा विमोचन भएको थियो ।

यसरी नै उहाँले सत्यसन्देश प्रचारक प्रकाशन, काठमाडौंको छैठौं कृतिका रूपमा प्रकाशित मेरो पुस्तक “वैशाख पूर्णिमा-बुद्ध पूर्णिमा” मा पनि समीक्षात्मक मन्तव्य लेख्नु भएको थियो । अनि सातौं कृति “बौद्ध संगालो” मा पनि “अनुमोदन” कोर्नुभएर उहाँकै कर-कमलवाट विमोचन भयो । त्यसपछिका पन्थौं सोहौं कृति सम्मका

हुनुभएको थियो ।

श्रामणेर अनिरुद्ध श्रीलंकामा ५ वर्षसम्म सिंहली, पालि, संस्कृत र अंग्रेजी आदि अध्ययन पछि भारतमा ऊ. चन्द्रमणि महास्थविर (सन् १९७६-१९७२) को दर्शनार्थ आउनुभयो । त्यस अवधि (५ वर्ष) भित्रमा उहाँका पिता दशरत्न तुलाधर पनि नेपालमा बुद्ध-धर्म उत्थानको लागि ऊ. चन्द्रमणि महास्थविरकै अनुकम्पाबाट प्रब्रज्या एवं उपसम्पदा (सन् १९३४) समेत प्राप्त गरी “भिक्षु धम्मालोक” भइसकेका थिए ।

भिक्षु ऊ. चन्द्रमणि महास्थविरले बुद्ध-धर्मको गहन अध्ययनको निमित्त श्रामणेर अनिरुद्धलाई एक अन्य शिष्य प्रज्ञाभिवंशका साथ सन् १९३६ मा बर्मा पठाउनु भयो । बर्माको मोलमिनस्थित “ताउँ-पाउँ-च्याउँ विहारका प्रमुख आचार्य ऊ. चक्रपाल महास्थविर (सन् १९८०-१९५३) को उपाध्यायत्वमा श्रामणेर अनिरुद्ध उपसम्पन्न भई “भिक्षु अनिरुद्ध” हुनुभएको थियो- यो सन् १९३७ को कुरा हो ।

संयोगको कुरा, भिक्षु अनिरुद्ध बर्मामा अध्ययनरत भइरहेको बेला दोस्रो विश्वयुद्धको प्रारम्भ (सन् १९३९) भयो जसले गर्दा त्यसताका बुद्ध-धर्म अध्ययन गर्न मोलमिनको उक्त विहारमा आइपुगेका अन्य नेपाली भिक्षु बुद्धघोषले पनि युद्धको मार सहनुपरेको थियो । उहाँहरू दुवै जनाले विश्वयुद्धको कारण सहनुपरेको कष्ट (दुःख) लाई भिक्षु अनिरुद्धले लोकरत्न तुलाधरलाई पठाएको एउटा पत्रमा उल्लेख गरिएको थियो । १८ जनवरी १९४६ का दिन पठाएको त्यस पत्रको केही अंश निम्न थियो-

“मेता खँ साहूजी थन यदं तलक्क (तक) लडाईयारु हुले लाना हरेकपाखें अने अनेगु दुःखकष्टसिया उखेँथुखें गामे जंगले बिस्युं वना बल्लं थवगु प्राण रक्षा यानाव

च्चनागु जुल । आः आमखे पाखे बयेगु लँ खुले जुइ साथ तुरुन्त वये धैगु विचार यानाच्चना, लँ खुलेजुइत हान निला पिलाति बिते जुइगु सम्भव दु । उगु बखते लँ खर्चया लागी दाँ भचा छ्येया हया दिगु कृपा याना दी माल ।.....”

अर्थात- “अन्य कुरा, साहूजी । यहाँ ४ वर्ष सम्म लडाईको कारणले हरेक तर्फबाट अनेक दुःखकष्ट यता-उता गाउँ जंगलमा भागी बल्ल आफ्नो प्राण रक्षा गर्दैछु । अब त्यतातिर आउने बाटो खुल्ला हुनासाथ तुरुन्त आउने विचार गर्दैछु, बाटो खुल्ला हुन फेरि दुई-चार महिना लाग्ने सम्भावना छ । त्यस बेलाको निमित्त बाटो खर्चको लागि केही रकम कृपागरी पठाईदिनु पर्यो ।.....”

साँच्चै उहाँहरू (भिक्षु अनिरुद्ध, भिक्षु बुद्धघोष एवं एक अन्य भारतीय भिक्षु अच्युतानन्द) बाटो खुल्ला हुनासाथ वा विश्वयुद्ध सकिनासाथ सन् १९४६ मा स्वदेश फर्क्नुभयो । भिक्षु अनिरुद्ध कलकत्ता पुगी यत्र तत्र केही ठाउँहरूमा चारिका गरिसकेपछि कालिम्पोङ्ग जानुभयो त्यहाँ उहाँले दुई वर्ष भिक्षु महानाम “कोविद” लाई “धर्मोदय” पत्रिका प्रकाशन कार्यमा टेवा दिनुभयो अर्थात उहाँहरू द्वय भिक्षुको सम्पादनमा “धर्मोदय” मासिक पत्रिका शुभारम्भ भयो । यही पत्रिकाको पहिलो अंक कौलाथ्व, १०६७ ने.स. (आश्विन २००४-अक्टोबर १९४७) थियो ।

भिक्षु अनिरुद्ध कालिम्पोङ्गमा दुई वर्ष रही पत्रिकाको जिम्मा सम्पूर्ण भिक्षु महानाम “कोविद” लाई दिई बु.स. २४९३ (वि.सं. २००६) को वैशाख पूर्णिमाको निमित कान्तिपुर आउनुभयो । यस वर्षको वर्षावास उहाँले आनन्दकुटी विहारमै बिताई पुनः भारत जानुभयो । कुशीनगर मा उहाँको भेट बर्मादिखि परिचित भिक्षु धम्मावृद्धसित भयो । उहाँका साथ अन्य एक भिक्षु चन्द्रसूर्य पनि थिए ।

Ajay Overseas (Pvt.) Ltd. (Importer & Exporter)

Head Office : Ward No. 16, Vanasthali, Branch Office : Ward No. 24, Wotu Tole

Head Office : Ward No. 16, Vanasthali, Branch Office : Ward No. 24, Wotu Tole

लागि पनि उहाँले सल्लाह सुझाव र निर्देशन गर्नु भएकै छ, जसको निमित्त म र सत्यसन्देश प्रचारक प्रकाशन उहाँप्रति सदैव कृतज्ञ हुनैपर्छ ।

यति धेरै सहयोग पुर्याउनु भएका हाम्रा उपाध्याय गुरु भन्ते आज दद वर्षको उमेरमा दिवंगत हुनुभएको छ, जुन कुराले भित्र हृदयबाटै हामीलाई मर्माहत तुल्याइदिएको अनुभूति हुन्छ । तर पनि बुद्धका अमृतोपदेश स्मरणद्वारा चित्तलाई बुझाइर हेको छ - “जुन त्यस्ता यशश्वी, बलवान्, पुण्यवान् ऋद्धिमान् तथागत बुद्ध र प्रत्येक बुद्धहरूलाई समेत मृत्युले घात गर्यो भने हामी जस्ताको विषयमा के भन्नु ?” उहाँ भन्ते बिल्नुभयो, यो मनलाई पत्याउनै गाहो छ, अहं ! हो कि होइन कि जस्तो अद्यावधि भ्रम हुन्छ । उहाँ परलोक हुनुभएको कुरा सुनेर विहानै उहाँ भन्ते बिल्नु भएको बानेश्वरस्थित विश्वशान्ति विहारमा पुगें । धम्महलमा राखिराखेको उहाँको पार्थिव शरीरलाई वन्दना र परिकमा गरें । कतिवेरसम्म वहाँलाई हेरेर टोलाइराखें । उहाँको शरीर, अनुहार रामै देखिन्थ्यो, दिवंगत भद्रसकेको जस्तो नै लागैन, बरू त्यो भन्दा दुई महिना अघि विरामी हुँदा वीर अस्तपतालमा राख्दाको समयमा नै अनुहार डर लाग्दो देखिन्थ्यो । त्यसबेला पनि दिनका-दिन जस्तो अस्पतालमा पुगेर तीन रात जति विरामी कुरुवाका रूपमा बसेर उहाँको सेवा गर्न पाएको पनि आफ्नो भाग्य नै सम्फनुपर्ने अहिलेको अवस्था श्रृजेको छ ।

उहाँको पार्थिव शरीरलाई दर्शनार्थ दिनभरि राखेर

भोलिपल्ट शवयात्रा हुने निश्चय भयो । दिनको १ बजेतिर हजारौ मान्छेहरू R.N.A.C. मा भेला भएर शवयात्रा शुरू भयो । वृहद भिक्षुहरू मरणानुस्मृति र अनित्यलाई स्मरण गर्दै अधि बढे । भोटाहिटी, असन, भेडासिं, धायमरू, न्यत, डल्लु हुँदै स्वयम्भूलाई परिकमा गरेर किन्दोल, चक्र पथ हुँदै शवयात्रासँगै हामी पनि आनन्दकुटी विहार मा पुग्यौ । त्यही उहाँको अन्तिम दर्शन तथा श्रद्धाङ्गजिल व्यक्त गर्ने काम भयो । तत्पश्चात विहारको तल सडकपारी रहेको मशानमा उहाँको दाहसंस्कार गरियो । हामीले पनि दागबति दियौ, पछि पनि कतिवेरसम्म त जिलरहेको वहाँको शवलाई हेरिरहें, हेरिरहें र विस्तारै उहाँको शरीर आगोको लप्काले खरानी हुँदै थियो ।

उत्पत्तिका साथ विनाश आइरहेको हुन्छ, जन्मको पछि-पछि मृत्यु पनि लागिरहेकै हुन्छ । एकदिन त सबै सत्वप्राणीहरू त्यही बाटोमा लाग्नु त पर्छ नै । तिमी, म, हामी अनि यावत सबै प्राणीहरूले आफ्नो प्रिय शरीरलाई छोडेर जानु त पर्छ नै । त्यसैले त भगवान् बुद्ध भन्नुहुन्थ्यो -

अनिच्छा बत संखारा - उप्पाद वय धम्मनो ।

उप्जिज्या निरुज्जन्मनि - तेसं ऊपसमो सुखो ॥

अर्थात- निश्चय पनि संस्कार सबै अनित्य छन् । उत्पत्तिसँग नाश हुने यसको धर्म हो । उत्पन्न भएर विनाश हुने स्वभावको शमन (शान्त) हुनु नै वास्तविक सुख हो ।

जसले शील (धर्म) बुझेको छ, तर प्रयोगमा ल्याउँदैन, ऊ त्यो मान्छे सरह छ

जसले बति बाल्छ र आँखा चिम्लिन्छ ।

Shrestha Oil Distributors Pasupati Wool Works Pvt. Ltd.

595, Battisputali Sadak, Ktm-9, Nepal
P.O. Box : 9008, Tilganga, Kathmandu,
Tel : 4483981, 4490067, Fax : 977-1-4474193
E-mail : aksth@wlink.com.np

लुम्बिनीवासीका 'बड़का बाबा' महास्थविर

- जितेन्द्र शाह

'मायादेवी मन्दिरको प्राङ्गणमा महाभिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरले बर्मेली भाषामा आफ्नो वचन राख्न नपाउदै संयुक्त राष्ट्रसंघका महासचिव ऊ थान्त चस्मा फुकालेर रुन थाल्नुभयो !'

बाल्यकादेखि बौद्ध धर्मका अग्रणी व्यक्तित्व अनिरुद्ध महास्थविरको सान्निध्यमा रहेका बौद्ध अध्ययन समाजका अध्यक्ष ४३ वर्षीय गौतमवीर वज्राचार्य भन्छन्, 'मन्दिरको प्राङ्गणमा दुई घण्टासम्म दुई महान व्यक्तित्वबीच संवाद चल्यो । त्यसको केही दिनपछि लुम्बिनीवासी र तीर्थयात्रीले पानीको समस्याबाट मुक्ति पाएं ।'

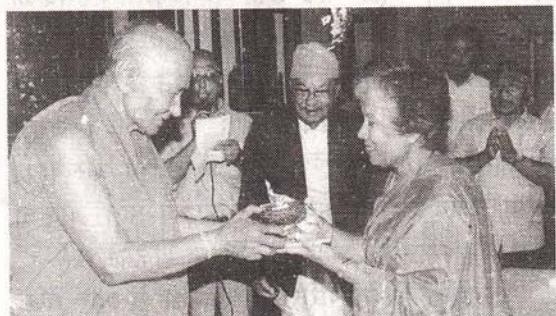
त्यस घटनाको लगतै थान्तले पठाउनु भएका प्राविधिकहरूले जमिनमुनिको पानीलाई पाइपबाट निकाल्ने व्यवस्था मिलाएका थिए । त्यतिखेर स्थानीयवासी र त्यहाँ पुने तीर्थयात्री पानी अभावको समस्याले पीडित थिए । राष्ट्रसंघका महासचिव ऊ थान्त २०२४ सालताका बौद्धको नाताले लुम्बिनी दर्शनमा आउनु भएको थियो ।

'अनिरुद्धले संघका महासचिवलाई के भन्नुभयो र उहाँ किन रुनुभयो, त्यो मैले पनि बुझन सकिन, सोधन आँट पनि गरिएन, 'त्यतिखेर आफू महाभिक्षुको हात समाएर उभिडरहेको स्मरण गर्दै उनी भन्छन् 'त्यसपछि लुम्बिनी पूर्वाधार विकास र गुरुयोजना तयार भयो ।' वि.सं. २०२२ सालमा छ वर्षको उमेरदेखि महाभिक्षु अनिरुद्धबाट बौद्ध ज्ञान पाउन थालेका गौतमवीर अन्तिमपटक उपचारका क्रममा बैकक जाँदा पनि उहाँसंगै थिए । 'स्वदेशमा एउटा बौद्ध विश्वविद्यालय हुनुपर्ने महाभिक्षुको अन्तिम इच्छा थियो' उनी भन्छन् ।

महासचिवले दिएको रकमबाट राजकीय बौद्ध विहार को पूर्वपटि उहाँले अतिथिगृह बनाउनु भयो भने जापानका एक श्रद्धालुले गाडी किन्न दिएको पैसाबाट धर्मशाला निर्माण गर्नुभयो । ती जापानी धनाद्य आफ्ना स्वर्गीय पिताको अनुहार महाभिक्षुसंग मिल्ने हुनाले प्रत्येक वर्ष लुम्बिनी आउने गरेको वज्राचार्य बताउँछन् । जीवनको अन्तिम कालसम्म अनिरुद्धसंग रहेका वज्राचार्य भन्छन्, 'अगलो कद भएका निडर र स्पष्टवत्ता अनिरुद्ध

सामाजिक कार्यका कारण स्थानीय बासिन्दाबीच बडका बाबाको नामले परिचित हुनुभयो ।'

वि.सं. २००३/४ सालदेखि लुम्बिनी-कपिलवस्तुको संरक्षणमा लागेका भिक्षु अनिरुद्धले भारतको नौगढबाट आउने तीर्थयात्रीहरूको सुविधाका निम्नि ककरहबादेखि लुम्बिनीसम्म बाटो पनि बनाउनु भयो । उहाँले अशोकस्तम्भको संरक्षण र सम्मान अशोकद्वारा स्थापित अभिलेख १२ भाषामा अनुवाद गर्नुभएको थियो । राणा प्रधानमन्त्री मोहन शर्मशेरबाट बौद्ध कर्मचारीलाई बैशाखपूर्णिमामा विदा दिने कार्यको थालनीमा उहाँले नै योगदान गर्नुभएको थियो । महाभिक्षुका अन्तिम वाक्य उद्धृत गर्दै वज्राचार्य भन्छन्, 'भगवान् बौद्ध असी वर्षको उमेरमा बित्नुभयो । म त अठासी पुरे, अब के बाँच्ने ?' सन् १९९१ देखि उहाँ आनन्दकुटी विहारमा प्रमुखका रूपमा बस्दै आउनुभएको थियो ।

संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध श्रीलंकन राजदलाई विदाई गर्दै

अखिल नेपाल भिक्षु महासंघको निर्देशक र आनन्दकुटी विहार गुठीका निर्वातमान अध्यक्ष समेत रहेका महाभिक्षु अनिरुद्ध मातातीर्थको यात्राका क्रममा पक्षाधात भएपछि एक महिनादेखि नयाँ बानेश्वरस्थित विश्व शान्ति विहारमा बस्दै आउनुभएको थियो । उहाँ म्यानमार सरकार को सहयोगले बैककको रोयल चुलालन्कर्न मे डिकलयुनिभर्सिटीबाट उपचार गराएर फर्कनु भएको थियो । दक्षिण एसियामा बौद्ध धर्म पुनरुत्थानका लागि विभिन्न मानपदवी पाइसक्नुभएका भिक्षु अनिरुद्धको दद वर्षको उमेरमा ५ गते विहान निधन भएको थियो ।

बुद्धको जीवनकालमा आधारित त्रिपिटक ग्रन्थको अनुवादकसमेत रहेका बौद्ध धर्मदर्शनवेत्ता दुण्डबहादुर वज्राचार्यले भन्नुभयो, 'दक्षिण ऐसियाली क्षेत्रमा उहाँ बुद्धधर्म क्षेत्रका सक्षम नेता, करुणाशाली र विद्वान् व्यक्ति हुनुहुन्छ्यो ।' बुद्ध धर्मको गीता भनेर चिनिएको 'धर्मपदटठकथा' पालि (बुद्धले बोल्ने भाषा) बाट नेपाल भाषामा अनुवाद गर्ने पहिलो भिक्षुका रूपमा समेत उहाँ चिनिनुहुन्छ, जुन पुस्तक अहिले नेपालीमा प्रकाशन हुँदैछ ।

विश्व शान्ति विहारका प्रशिक्षक भिक्षु कोण्डन्य उहाँलाई सरल जीवन बिताउने, अल्पेच्छु र बडप्पन नभएको व्यक्तित्वको रूपमा लिनुहुन्छ । बाहिरबाट पढेर आउने घेरै भिक्षुले राजधानीलाई कर्मक्षेत्र बनाए पनि महाभिक्षु अनिरुद्धले लुम्बिनीलाई कर्मक्षेत्र बनाउनुभएको औल्याउदै उहाँले भन्नुभयो, 'जंगलले भरिएको अवस्थामा आफ्ना कही सहधर्मी र भिक्षु छात्रसंग कसरी त्यति लामो समयसम्म बस्न सक्नुभयो, त्यो पनि अध्ययनको विषय हो ।'

श्रीलंकाबाट अध्ययन गरेर वि.सं. २००६ सालमा काठमाडौं फर्कनुअघि कालिम्पोडमा 'धर्मोदय' पत्रिकामा नेपाली भाषाको उत्थानका लागि बुद्ध धर्म सम्बन्धी लेखहरूसमेत उहाँले लेख्नुभएको थियो । श्रीलंकाली राजदूत मुश्शी ग्रेस आसिरवठ्ठन उहाँका सम्बन्धमा टिप्पणी गर्दै भन्नुहुन्छ, 'अनिरुद्धको देहावसान बुद्धलाई माने हरेक देशका लागि क्षति हो ।'

उहाँको गृहस्थ नाम गजरत्न तुलाधर हो । प्रारम्भिक शिक्षा घरैमा पाएका उहाँ द वर्षको उमेरमा आमाको निधनपछि वि.सं. १९७८ सालमा पिताका साथ ल्हासा (तिब्बत) जानुभएको थियो । त्यहाँबाट फर्की बनारसमा दुई वर्ष अध्ययन गरेपछि पितासंगै स्वदेश फर्कनुभयो । पितासंग मिलेर उहाँले स्वयम्भूको किन्दोल विहारको जीर्णोद्धारमा विशेष योगदान दिनुभएको थियो ।

त्यसै बेला विश्वविख्यात महापण्डित राहुल सांकृत्यायन (रामोदर साधु) सित उहाँको भेटघाट भयो । त्यसपछि राहुल सांकृत्यायनलाई उहाँहरूले विशेष महत गर्नुभयो । त्यसै क्रममा गजरत्न तुलाधरले सांकृत्यायनको नदिले श्रीलंकामा बुद्ध धर्म अध्ययन गर्न जाने मौका उनुभयो । श्रीलंकामा पाँच वर्षको अध्ययन सम्पन्न गरी उहाँ भारत फर्कनुभयो । भारतको कुशीनगरमा हुँदा चन्द्रमुनि

आनन्दकूटीको लंकाराम बेत्य शिलान्यासको अवसरमा

महास्थवीरको सहयोगले बुद्ध धर्मको गहन एवं उच्च अध्ययनका लागि स्थानमार जाने अवसर प्राप्त गर्नुभयो । लुम्बिनीमा सेवारत रहाँ उहाँ वि.सं. २०१३ सालमा नेपालमा सम्पन्न चौथो विश्व बौद्ध सम्मेलनमा उपाध्यक्षसमेत रहनुभएको थियो ।

महाभिक्षुले नेपाल, नेपाली, हिन्दी, अंग्रेजी लगायतका भाषामा पुस्तक लेखन र अनुवाद गर्नुभयो । साहित्यिक सेवामा उहाँको योगदान स्मरणीय छ । उहाँले धर्मचक्र सूत्र, लोकनीति, सेवाया मूलमन्त्र, महाचीन यात्रा, रसवाहिनी, विपस्सना दीपनीलगायत बुद्धधर्म र दर्शनको ज्ञान दिने पुस्तकलाई हिन्दी, नेपाली, नेपाल भाषामा अनुवाद गर्नुभएको छ ।

उहाँ पाली, संस्कृत, हिन्दी, बर्मेली, सिंहली, तिब्बती र नेपाली भाषाको ज्ञाता हुनुहुन्छ्यो । महाभिक्षु अनिरुद्धले बुद्ध धर्म दर्शनको प्रचारका क्रममा श्रीलंका, बर्मा, थाइल्यान्ड, जापान, रूस, मंगोलिया, साइबेरिया, इडल्यान्ड लगायतका राष्ट्रको भ्रमण गर्नुभएको थियो । दीर्घकालसम्म बुद्धधर्मको सेवा गरेबापत श्रीलंका भिक्षु महासंघका तर्फबाट ३ मार्च सन् १९९५ मा 'बुद्ध जन्मभूमि ज्योतिक शासन कीर्ति श्री' र बर्मा सरकारका तर्फबाट १२ मार्च १९९८ मा 'अर्गमहासद्भूमि ज्योतिक धज' नामक उच्च उपाधिबाट विभूषित हुनुभएको थियो । अखिल नेपाल भिक्षु महासंघले २०५४ साल चैत २९ गते उहाँलाई संघनायक पद प्रदान गरेको थियो । * * *

संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरया स्मृति

महायात्रा !

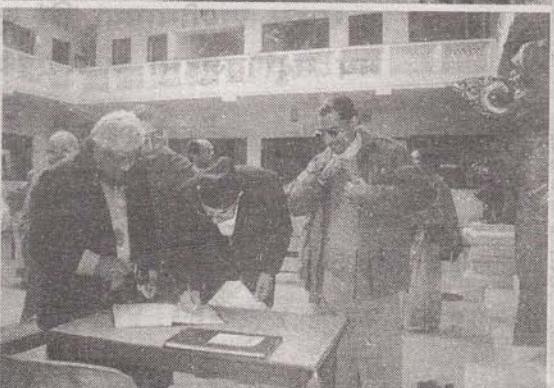
ऋषु हिलेवं हः हायावं थें
नायक जिमि थौं मन्त
कालया मलखं कःवयेवं
संघन्या दुजः छन्ह मन्त ।

छंगु जीवन लुम-लुमं
प्रेणा छं दः व्यु थें च्चं
भिक्षुया सर्वे धइगु सिइकि
ब्रह्मचर्या व्रत धाः थें च्चं ।

उत्पत्ति व विनाशयात
पनां न सुनां फुगु हे दु
जन्म युक्त छन्हु वनेमाः थें
संघनायक नं वंगु दु ।

शून्याकाशया कुलां थें ज्याःगु
तृष्णाया जंगाल चफुनाः
वन थौं पथिक महायात्राय्
थःगु कर्मया भाग ज्वनाः ।

मिक्षु सुशिल

श्री स्वयरम्भू धर्मधातु व अन्या निवासि

- भिक्षु अनिष्टद्वारा

भिक्षु अनिष्टद्वारा न्हापांगु पिंगु च्वसू

स्वयम्भू थें जागु उत्तम-पवित्रगु स्थान केवल नेपाले जक मखु सकल संसारे गनं हे दै मखु। अनयागु गुण वर्णना जगतया गुरु विज्याकम्ह श्रीभद्रा मञ्जु श्रीनं नापं भति २ वाहिक आपा याना विज्याय् फुगु मखु धासेलि जिथे जाम्ह भुद्र अल्य बुढाम्ह भिक्षु छम्हस्यां गबले यायफै।

वैशाख पुन्ही खुन्हुया दिने स्वयम्भूं धर्म धातुं र शिम प्याहाँ वःगु जिं हे साक्षात् दर्शन यानागु दु। थनिं १७१८ दं ति न्हापा जि लंका मवनानि भले छें गृहस्थियागु कचमच जंजालं मुक्त जुया एकाते च्वनेया लागी किण्डोल विहारे दच्छिति च्वना। उगु समयस् किण्डोल विहारे नकतिनि २ जक जीर्णोद्वार याये सिध्यका तःगु अवस्था जुयाच्वन। अन वास याना च्व च्वं छन्ह वैशाख पुन्ही अंकवल। उखुन्ह अत्यन्त तःधंगु दिन खः। विशेष नं बौद्धतयत, थौया दिनय् दानादि आपालं पुण्य कर्म यायमाः धका उपासक उपासिकापि १०/३० महति नाघं, करुणा मयया अवतार, न्हापा स्वयम्भूं भगवान् ल्हवंका विज्याकम्ह दुख्या लामां चलेयाना थका विज्यागु न्यून वर्त च्वं च्वना। उखुन्ह बन्ही करीब ८/९ बजेती सकले तले द्योक्वथाय मुना, गुम्ह स्यां जप यानाच्वन। गुम्हस्यां

धारणि ज्वना च्वन। हानं गुम्हस्यां मत च्याका धर्म पुस्तक स्वया च्वन। इपि उपासकपि मध्ये छम्ह उपासिका पिसाव याये धका बाहालं प्याहाँ वना स्वयम्भूं पर्वत पाखे स्व बलय् अनं व्याउंगु, म्हासुगु, बँचुगु इत्यादि पञ्चवर्ण दुगु रश्म प्याहाँवया च्वय् आकासे थाहाँ वना च्वंगु खन। वं जक उलि खनेवं मेपि दुने च्वं च्वनापि जिमित सकसितं “स्व वा ! स्व वा ! धैगु सःतायवं जिपि सकले काचा काचां बाहालं पिनेवया सो वया। उगु बखते निमिसं छुं नं मखना ऐ जूसातभि जिमिसं व प्रातिहार्य दर्शन यायगु आशा भङ्ग मयास्य मने अर्ष उत्साहित याना थौं थ्व प्रातिहार्य दर्शन मयाकं द्यने हे मखु धैगु शुभ कामना

सकल प्राणीमात्रया भिं जुइमा, दुःख मदुपि जुइमा,
भय मदुपि जुइमा व सुखपरुर्वक हवनावने फुपि जुइमा।

ताम्राकार हाउस
Tamrakar House

The Family Store

शुक्रपथ, यैं, फोन : ४२५९९०७, ४२५९८०७

फयाक्स : ४२५९३१७

Shopping Center

पुतलीसडक, यैं, फोन : ४२४५३४८

नातवा जायका व
ज्ञानसिकां कर्ये हेतु तुयगु , म्हासुगु आदि अने २ गु वर्ण
दुन् रश्मि (ज्योति) स्वयम्भू चैत्यराज स्थान प्याहाँ वया
बाकाश पाखे थाहाँ वन । रश्मि गबले थिनावं गबले
खिउ खिउ धाया वनी । थुगु कथं निको प्यकोति ज्ञीधुंका ,
वया कंस हानं तस्सतं थीगु बिजुलि बति भोलाक च्याकेथे
छप्वाया ल्यू ल्यू छप्वा २ जम्मा न्याप्वा: च्याना वया,
हानं छ्सें निसें छप्वाया ल्यू ल्यू छप्वा २ तुं भोलाक
लोप जुया वन ।

उगु अवस्थास जिगु मत्ती थथे वल कि थ्व पक्का
स्वयम्भू चैत्यराजया छचाखेलं अमृताभ्म , अमोघसिद्धि ,
वैरोचनादि पञ्च बुद्धागु प्रतिमा दु । थ्व हे शास्तापिं
न्याम्भ सिगु मूर्ति प्रत्यक्ष याय्या निम्स्ति थ्व मत न्याप्वा
च्याना वगु ज्ञीमा । मखैगु कारणनं छुं खँ नं मदु ।

थथिं ज्यागु अद्भूत, आश्चर्यगु प्रत्यक्ष ऋद्धि
प्रातिहार्य बाँलाक खनेदुगु अत्यन्त पवित्र-उत्तम जुया
च्वगु पुण्य क्षेत्रस थौया दिने अन अपवित्र याना तःगु
छको स्वया दिसं । अथिं ज्यागु पवित्रगु स्थाने न्ह्योने
लाथाय् पेसाब जूसां याना भारा लासां चवना फोहर याना
तल । वस यें थ्यङ्क दीपि श्रद्धालु भक्तजनपिं आपालं मुना
बुद्ध सेवा धका लय् छको जूसां अनवया बँ पुना धाय्
इत्यादि पुया सफा सुग्घर याना थकी । अन हे सदानं
वास याना च्वापिं उलिमछि निवासिपिंस अन घाँय् छ्पु
पुया सफा सुग्घर याय् धैगु सुया मत्ती वँगु मखु । भन अखः
वया मेपिंसं सफा सुग्घर याना थकुसा अन फोहोर जक याईगु
जुयाच्वन ।

अन स्वयम्भू चैत्यया छचाखेलं उलि मछि जंगल
दु । फोहर याईपिंसं भचा विवेक विचार याना मत्ति खंका
व्व जा पवित्रगुदेवस्थान खः । थन सत्तिक गनं अपवित्र
फोहर याय् मत्यो खः का धका भचा जंगले दुने थ्यङ्क
वैनाला फोहर या: वँ ने माला उलिजक विवेक विचार
याना हृदयं खंका यागु जुसानं थौं थ्व लेख च्याया सना
च्वने मालीगु मखु ।

पाप व पुण्य भी मनुष्य छको जन्म कावयेत
नापाय् सतं थाकु । चौरासि चाहितु हिला जनजन्म जू वंगु ।
हानं स्वयम्भू धर्म धातु थैं ज्यागु उत्तम-पवित्रगु चैत्यराज

स्वापना जुया च्वगु, आः कल युग्य् गोपुच्छगिरि नां
जुयाच्वंगु पर्वत स्थाने, अर्थात् पुण्यभमि जन्म जवेगजा
भन हे दुर्लभ । थ्व नितां चूलाकानं अन च्वना बाँलाक
पलाः छी मसल धाःसा पलाः छीको पति पाप जक ला:
वनेफ । हानं बाँलाक शीलादि गुण धर्म पालन याना अन
व स्थान यागु थः गुजिवं फुगु चागु सेवा सत्कार
याना च्वनेफत धाःसा पलाःछिक्वपतिं पुण्य जक लाईगु
ज्यान याना च्वनेफु । आः विचारं खंपिं सत्पुरुषपिसं
छको बाँलाक विचार याना स्वया दिसं कि अनयापिं
निवासिपिंत पुण्य प्राप्त जुया च्वन ज्ञी लाकी अपुण्य ?

थ्व थथे धका च्वयाहल धाय् वंतु छकोलं विचार
बुद्धियात तोता कोध पिकाय्गु थ्व विचारवानपि पण्डित
जनपिंसं याय् अयोग्य । च्वयाहःगु खँ यात छको
थःगुविचार बुद्धि निं खः मखु बाँलाक विचार याना
स्वयेमा: । अलेतिनि तँ चाय् माःसां लय्ताय् माःसां
उगु अवस्थायात लोगु कार्य थ्व पण्डित बुद्धिमानिगु
लक्षण खः । पाप पुण्ययागु विषये बौद्ध ग्रन्थे थथे धया
तःगु दु । धर्म व अधर्म अर्थात् पुण्य व पाप निगु
गबलेसं हे समानगु विपाक (फल) वीमखु । अधर्मयाना
नरके लावँनी, धर्म स्वर्गस थ्यङ्क यंकी ।

थूपि बुद्धिमानि मन्हूतेत जूसा थ्व गाथा छपुनं
धर्मावबोध ज्ञीत यक्को गा: । मथूपिंत जक सारा
त्रिपिटक हे पलटे याना उपदेश व्यूसांतभि न्ह्याप्ने
छतिं द्वाहाँवँके थाक्वीगु थ्वनं छगु स्वभाव धर्म हे खः ।

(धर्मदूत वर्ष १३ अंक १, २-२००४ साल चैत्र, पेज. नं
३८ ४० स. १३४, १३५)

नालंदाको भ्रमण : केही संस्मरण

- घनश्याम दावकर्णिकार

भारतको पटनाबाट विहान सबैरै नालन्दा प्रस्थान गर्ने योजना बनाउँदा-बनाउँदै के भयो के भयो दिउँसोको १ बजि हाल्यो । जे भएपनि ठिकै छ, भन्ने विचार लिई द्याक्सी चढी नालन्दातिर हुईकिहाले र पटनाबाट करीव १०० किलो मिटर टाढा पर्ने नालन्दा पुगदा साडे तीन बज्यो । चिसो क्षितिज नालन्दामा पुगदा म भाव विभोर भएँ । किनभने भगवान् बुद्ध नालन्दामा बरोबर आई वस्नुहन्त्यो र यहाँबाट बुद्धधर्मको निकै प्रचार-प्रसार भएको थियो भन्ने कुरा मैले सुनेको थिएँ । त्यसैले यहाँ पुगदा यहाँको भू-भागतिर यताउता आँखा दौड्याउन थाले मानौ यतै कतैतिर बुद्ध-देवनै भेटिन्छन् कि भन्ने कल्पनाले म आल्हादित भएँ । कल्पना यदि स्वस्थ हुदो हो त यसले पनि मनमा निकै सुख, सन्तोष र शान्तिको अनुभूति हुँदोरहेछ ।

नालान्दामा हिंडिरहाँदा बुद्धदेवको समयमा घटेको एउटा घटना मैले कहिंकतै पढेको सम्झें । एकदिन बुद्धदेव नालन्दातिर आफ्ना केही भिक्षुहरूसँग हिंडिरहनु हुँदा बाटामा अन्य मार्गका दुईजना सन्यासीहरू उहाँहरूको

नाना तरहले उपहास गर्दै पछि-पछि लागिरहे । ती सन्यासीहरूको उपहास युक्त कटुवाणी सुनिरहनु पर्दा सँगै हिंडिरहेका भिक्षुहरूले सहन सकेनन् । त्यसैले सज्जन भिक्षु भगवान् बुद्धको सम्मुख गई हात जोड्दै भने - प्रभु ! पछाडि आइरहेकाहरूले हाम्रो तिरस्कार र उपहास गरिर हेका छन् । अति भयो, सहनै सकेनौं, के गरौ ? यो सुनी पवित्र हृदयका प्रवर्तक भगवान् बुद्धले मुसुक हाँस्नु भई आज्ञा गर्नुभयो - हे मित्रवर ! हामीलाई उपहास गर्नेहरूले भनेका कुराहरू साँचो हुन भने तिनका कुराहरू हामीले मान्नुपर्छ, ग्रहण गर्नुपर्छ । होइन हामी निर्दोष छौं र हाम्रो बाटो सही छ भने हामीलाई कटुवाणीले दोषारोपण गरेको भए पनि हामी रिसाउनु पर्ने कारण केही छैन, तिनीहरू स्वयं देखि छन् तिनीहरूको कुरालाई हामीले ग्रहण गर्नुपैन् । हेर, कुनै पनि असल कुराबाट विचलित हुनहुन । जीवनमा आइपर्ने यस्ता मारहरूलाई तोरण बराबर सम्भन सकेमा मात्र तिमीहरू कल्प्याणको बाटोमा अग्रसर हुन सक्छौ । त्यसैले मनमा कुनै किसिमको क्लेश भावना नराखी हिंड बरू समभाव राखी हामी आफ्नो गन्तव्य स्थानतिर लागौं ।

विश्वप्राणिद्व नालन्दा विश्वविद्यालयको
पुरातात्त्विक भग्नावशेष

नालन्दामा बुद्धदेव सम्बन्धी उपयुक्त प्रसँग मेरो सम्भनाको लहरमा लहरिदै जाँदा म निकैवेर भाव विभोर भएँ । भगवान् बुद्धले टेक्नु भएको नालन्दा मेरो लागि साँच्चै पवित्र भूमि बन्दैथियो ।

नालन्दाको इतिहास प्राचीन छ । भगवान् बुद्धको जीवनकालमा नालन्दा एउटा समृद्धशाली शहर थियो । त्यसबेला त्यहाँको आवादी घना थियो र त्यहाँका बासिन्दा सुखी थिए, प्रफुल्ल थिए । नालन्दामा बुद्धदेव अक्सर बस्नु हुन्थ्यो भन्ने कुरा बौद्ध साहित्यमा ठाउँ-ठाउँमा उल्लेख छ । नालन्दाको अतीतको वैभवको भल्को हेर्न त्यहाँ स्थित प्राचीन नालन्दा विश्व-विद्यालयको भग्नावशेष हेर्नुपर्छ भन्ने कुरा मैले सुनेको थिएँ । त्यसैले नालन्दा पुग्नासाथ सोभै नालन्दा विश्व-विद्यालय हेर्न गएँ । त्यहाँ मैले एक जना पथ-प्रदर्शक भाडामा लिएँ । बाटोमा उनी भन्दै गए भगवान् बुद्धका अग्रणी श्रावक सारिपुत्र र मौदगल्यायनको जन्म यही नालन्दामा भएको थियो । यी दुवैजनाले बुद्ध धर्मको संगठन र विस्तारमा महत्वपूर्ण भूमिका खेलेका थिए । यी दुवैको स्मृतिमा नालन्दामा एउटा विहारको स्थापना भएको थियो जुन कालान्तरमा भव्य विश्व-विद्यालयको रूपमा परिणत भएको रहेछ । गाइडसँग म जुन ठाउँमा चहारिरहेको थिएँ त्यही संसार प्रसिद्ध नालन्दा विश्व-विद्यालयका अवशेषहरू भएको थाहा पाउँदा म पुलकित भएँ । मलाई थाहा थियो- नालन्दाको त्यो विश्व विद्यालय प्राचीन समयमा बौद्ध शिक्षाको लागि सर्वोत्तम तथा प्रथम केन्द्र थियो । लगभग ८०० वर्ष सम्म संसारका विभिन्न ठाउँ विशेषगरी बौद्ध राष्ट्रहरूबाट बौद्ध भिक्षुहरू ज्ञानेपार्जन गर्न त्यहाँ जान्ने । यसरी पाँचौ देवियाहाँ शताव्दीसम्म यसले प्रगतिको धुरी चढी सकेको थियो । त्यसबेला त्यहाँ ९० लाख पुस्तकहरू सुरक्षित थिए, ९० हजार विचार्थीहरूले अध्ययन गर्थे र ९५ सय प्रध्यापकहरूले अध्यापन गर्थे । त्यसबेला बौद्ध दर्शनका सबै सम्प्रदायका विचारधाराहरू यहाँको पाठ्यक्रममा समाविष्ट थिए । त्यसको अतिरिक्त वेद, व्याकरण तथा अन्य भारतीय दर्शनहरूको पनि त्यहाँ राम्रो अध्ययन अध्यापन हुने गर्थे ।

गाइडले मलाई नालन्दा विश्व-विद्यालयका विभिन्न भग्नावशेषहरू तिर लगी तिनका विषयमा विस्तृत व्याख्या

गरे । त्यसपछि उनले मलाई त्यसबेलाका विचार्थीहरूका शयनकक्ष र कक्षा कोठा, पुस्तकालय, प्रार्थना गृह, ध्यानगर्ने हल, प्रध्यापक गुरु आदिका भग्नावशेष निर्माण अंशहरू देखिए । उत्खननबाट प्राप्त नालन्दा विश्व-विद्यालयका निर्माण अवशेषहरूको भव्यता र विशालता देख्दा मैले जिझो काटे । अहिले त यस्तो छ भने भन त्यस बेलाको यथास्थिति कस्तो थियो होला भन्ने कल्पनामा म निमग्न भएँ । ती निर्माणहरू सबै ठूला-ठूला ईटा र बज्जले बनेका थिए भने कुनै-कुनै गारोको चौडाई ५-६ फुट जित पनि देखे ।

गाइडको भनाइ अनुसार प्रख्यात बौद्ध दार्शनिक नागार्जुनले त्यही नालन्दा विश्व-विद्यालयमा आफ्नो पढाई शुरू गरेका थिए । अध्ययन पूरा गरेपछि उनी त्यहाँ को प्राध्यापक बने । पछि प्राचार्यसम्म पनि बने । नागार्जुनको समयमा नालन्दा विश्व-विद्यालयले विश्व प्रसिद्ध पाइसकेको थियो । त्यसबेला सम्मको यो विश्व विद्यालय बुद्ध धर्मको विख्यात केन्द्र भैसकेको थियो भन्ने कुरा पनि गाइडबाट थाहा पाएँ । त्यसरी नै प्रसिद्ध चिनियाँ यात्राकार हुयेन साँग पाँचौ शताव्दीमा भारत भ्रमणमा आउँदा केही वर्ष नालन्दा विश्व विद्यालयमा बसी तत्व विद्या सिकेको, त्यसबेला संसारका विभिन्न ठाउँका विद्वानहरू नालन्दा विश्व विद्यालयमा आई बस्ने र त्यहाँका विद्वानहरू विदेशमा बुद्ध धर्म र दर्शनहरू पढाउन जाने कुरा पनि गाइडबाट थाहा पाएँ । त्यसरीनै नालन्दाको आचार्य देवविद तिब्बत गई त्यहाँका सम्राट सोगचन गम्पोलाई बौद्ध शिक्षामा पारगत गराएको, अनि अर्को विद्वान शान्तरक्षित त्यहाँ गई बुद्ध धर्मको प्रचार गरेको र त्यसैबेलातिर विद्वान पदमसंभव पनि तिब्बत गई त्यहाँ हालसम्म विद्यमान लामा बुद्ध धर्मको श्रीगणेश गरेको ऐतिहासिक आख्यान बडो घटलागदो तरिकाले गाइडले मलाई बताए ।

नालन्दाको अवनति कसरी भयो भन्ने कुरा पनि ती गाइडले मलाई छोटकरीमा राम्री अवगत गराए । उसको भनाइ अनुसार भारतमा बुद्ध धर्म ओहालो लागदा त्यसको नकारात्मक प्रभाव प्रत्यक्षतः नालन्दा विश्व विद्यालयमा पनि पर्न थाल्यो । अन्ततः सबभन्दा ठूलो चोट त्यसबेला भयो जब मुस्लिम आक्रमणकारी मोहम्मद बख्तिया खित्जीले १२ औं शताव्दीको अन्त्यतिर नालन्दा

विश्व-विद्यालयमा आक्रमणगरी त्यहाँका महत्वपूर्ण निर्माणहरू भत्काई दिए तथा हजारौं-हजार पुस्तकहरू जलाई दिए । त्यसपछि अर्को ठूलो धक्का तुर्कहरूको आक्रमणबाट हुन गयो । तुर्कहरूले त नालन्दामा विश्व विद्यालय हाता भित्रका बचे-खुचेका सबै जसो विहार र चैत्यहरू भताभुङ गरिदिए । यो आक्रमणले त्यहाँ भएका भिक्षु र विद्यार्थीहरू सबै ज्यान जोगाउन भागेर गई तितर-वितर भए । त्यही मौकामा केही क्रोधित ब्राह्मणहरूले त्यहाँको पुस्तकालय भएको ठाउँमा ठूलो आगो लगाई दिए । यसरी एकपछि अर्को बज्रपात नालन्दा विश्व विद्यालयमा पर्न गयो । परिणामस्वरूप त्यसको पुनः रूत्थान हुनै सकेन र सधैको लागि यो ध्वस्त हुन पुग्यो । यसरी नालन्दाको अमूल्य निधिहरूको हृदय विदार क विघ्वंश भएको थाहा पाउँदा मेरो मुख अङ्ग्यारो भयो । साँच्चै नालन्दाको इतिहास रोइरहेको मैले अनुभूत गर्दै रहें ।

नालन्दा विश्व-विद्यालयको फन्को मार्दा एकातिर यसको उत्थान र पतनका कुराहरू थाहा पाउँदै गए भने अकौतिर त्यहाँका भग्नावशेषका रूपमा रहेका निर्माणहरूले अतीतको आफ्नो भव्यता र गरिमालाई मूक भावले शान्त तरिकाले प्रष्टसँग संकेत गरिरहेको महसुस गर्दै थिएँ । नालन्दा विश्व-विद्यालयका अवशेषहरू हेरेर फर्किर हँदा गाइडले मलाई नजिकै रहेको विज्ञान र कलाका विविध विषयमा स्नातकोत्तर शिक्षा हासिल गर्न पाउने भारतका ठूला विश्व विद्यालयमा एक गनिने नवनालन्दा महाविहार (विश्व विद्यालय) पनि हेर्न लायकको छ भने । पालि भाषा र बौद्ध साहित्य अध्ययन गर्न यो विश्व विद्यालय विश्व प्रसिद्ध छ र यसको स्थापना नालन्दाको अतीतको वर्चस्व कायम गर्न सन् १९५१ मा स्थापना

भएको हो भन्ने उनले बताए । गाइडको कुरा सुन्दा त्यहाँ पनि एक पटक चक्कर लगाउने हो कि भनेर मैले सोचें तर घडीले साँझ ६ बजिरहेको संकेत गर्दै थियो । दोश्रो त्यही दिन २० किलोमिटर टाढा अर्को गन्तव्य स्थान राजगिरि पुगी त्यहाँको पूर्व निर्धारित होटल गौतममा वास बस्नु पर्ने वाध्यता थियो । मुख्य कुरा त नालन्दाबाट राजगिरि जाँदा साँझ अवेर गरी जान हुन्न, बीच बाटोमा डाँका लाग्न सक्छ भन्ने त्रास र आशंका थियो । हरामदेखि राम डरे भन्ने उखान मैले सम्भें । त्यसैलै नवनालन्दा विहारतिर नलागी सिधै गाडीबाट राजगिरितर लाग्यौ । राजगिरि तिर जाँदा बाटोमा ठाउँ-ठाउँको भित्तामा Buddha Festival, 2000, Rajgir (बुद्ध उत्सव, २०००, राजगिरि) भनी लेखेका पोष्टरहरू देखें । यसवाट सन् २००० मा राजगिरिमा बुद्ध बारे राम्रो उत्सव भए होला भन्ठाने । हामीकहाँ पनि बेलावखत विभिन्न नामका Festival (उत्सव) हुने गर्दै । तर बुद्धवारे फेस्टिवल भनी अहिलेसम्म आयोजना गरिएको छैन क्यारे । नेपाल बुद्धभूमि हो जसले भगवान बुद्धलाई जन्म दियो । तर बुद्ध-देव बारे हामीले भन्नु पर्ने, गर्नुपर्ने उहाँले प्रतिपादन गर्नु भएको जीवनशैली अनुशरण गर्नु पर्नेबाट हामी बच्चित भइरहेछौं जस्तो मलाई लागि रह्यो । बुद्ध जन्मेको देश भनी गौरव गर्ने हामीले आफ्ना कमजोरी हरूलाई बेलैमा निराकरण गर्न सकेमा सुनमा सुगन्ध हुने तथ्य सत्य रूपमा प्रस्फुटित हुने छ भन्ने कुरामा भुक्क छु ।

* * *

Tibet Cottage (Pvt) Ltd.

P.O. Box : 1-49 Chha, Jyatha, Thamel, Kathmandu, Nepal
Tel : 4226577, 4252867 Max : 977-1-4240165
E-mail : tcottage@mos.com.np
<http://www.tibetcottage.com>

Tibet Cottage is known for excellence and caters to its patrons' wish for cleanliness, help fulness and warm hospitality. Because we are family-owned guest house, stay with us and make it a temporary home of their own.

नेपालः या संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध

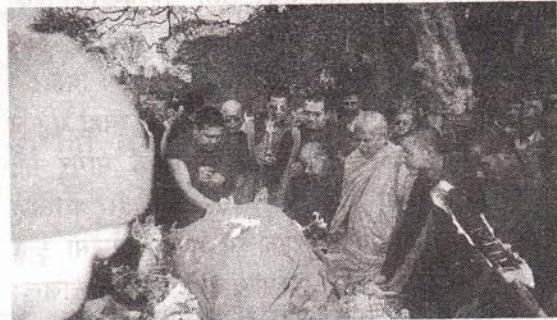
- भिक्षु बोधिज्ञ

नेपालय् स्थविरवाद बुद्ध धर्म पुनरूत्थान यायेगुली
अग्रणी भूमिका मिता विज्याःपि प्रमुख व्यक्तिपि मध्ये भिक्षु
अनिरुद्ध महास्थविर नं छम्ह खः ।

वि.सं. १९७२ मार्गय् असन धालासिक्वय जन्म
जुया विज्याम्ह वसपोल (गजरन्त) थःगु प्रारम्भिक शिक्षा छें
हे कया मचावलेनिसें बौद्ध विद्वानपिनिगु सतसंगत याना
प्रब्रजित जुइगु अभिलाषा कथं श्रीलंकाया विद्यालंकार परि
वेणय् श्रामणेरया रूपय् (वि.सं. १९८६) व अध्ययनया
सिलसिलाय् वर्माय् वना च्वम्ह श्रामणेर अनिरुद्ध अन हे
उपसम्पदा दीक्षा (वि.सं. १९८३) कया विज्याःगु खः ।

नेपालय् उबलय् बुद्ध धर्मया केन्द्र जुया च्वंगु किण्डोल
विहारय् च्वं च्वं भारतया बौद्ध विद्वान राहुल सांकृत्याय
(न्हापाया नां रामोदर साधु) यात याःगु सेवा व वसपोलया
संगतं याना धर्मया बारे यक्व सयेके सीके याना विज्यात ।
उगु बखतया भारतया नां जाःपिं बौद्ध विद्वानपि भइन्त
आनन्द कौशल्यायन व राहुल सांकृत्यायनपिनि विशेष कुतलं
श्रीलंकाय् श्रामणेर जुया सिंहली, पालि, संस्कृत, अंग्रेजी
अध्ययन याना विज्यात ।

निरूगु विश्व युद्धया इलय् वर्माय् नं युद्धया विभिषिका
न्हयाना च्वंगुलिं बम आकमणं बचे जुइत उखें थुखें विस्युं
वना तसकं दुःख कष्ट सिया अध्ययन याना च्वंच्वं विश्व
युद्ध सिध्या लैं चालेवं भिक्षु अनिरुद्ध नापं बुद्धघोष नं वर्मा
नेपा: लिथ्यनेवं “धर्मोदय” सभाया ज्या याना सेवाय् लगे
जुल । नेपालभाषां मुक्कं लेख दुगु “धर्मोदय” पत्रिका

प्रकाशनय् भिक्षु अनिरुद्ध २ दैं तक कालिम्पोड्य् च्वना
भिक्षु महानामयात ग्वाहालि याना विज्यात । थुकथं थःगु
अध्ययन ज्यां लिपा “धर्मोदय” पत्रिकाया माध्यमं बुद्ध धर्म
व नेपालभाषाया आपालं सेवा याना विज्यात । उगु उगु
इलय् थी थी देय्या विद्वान भिक्षुपिन्त नेपालय् विज्याका
मनूतयू धर्म थ्वीके बीगु व विदेशी भन्तेपिसं कना विज्याइगु
धर्म व्याख्यान वसपोलं नेपालभाषां अनुवाद याना थ्वीक
कना विज्याइगु खः ।

भिक्षु अमृतानन्दया देहावसानं लिपा आनन्दकृटी
विहारया प्रमुखया रूपय् च्वना विज्याना च्वम्ह वसपोल
स्वनिगः व स्वनिगलं पिनेया विहारय् नं आपालं वर्षावास
विते याना विशेषं नेपालभाषाया माध्यमं बुद्ध धर्म प्रचार
याना विज्यात । वसपोलं ४५, ४६ दैं तक लुम्बिनी च्वना
लुम्बिनी वझपि तीर्थयात्री पनि सुविधाया नितिं लः, धर्मशाला,
लैंया व्यवस्था याना बुद्धया जन्मस्थल लुम्बिनीया विकास
यायेगुली तःधंगु योगदान विया विज्यात ।

आहिंसा

- बुद्ध रत्न शाक्य 'क'

पालि, हिन्दी, बर्मी, सिहंली, तिब्बती, नेपाली आदि भाषाया ज्ञाता जूगुलि थी थी भाषां च्या तःगु सफूयात वसपोलं थःगु मांभासं अनुवाद याना धर्म प्रचार लिसे नेपालभाषाया साहित्याधुकू तमि याना विज्यात । वथेतु नेपालभाषां च्या तःगु सफूयात विदेशी भाषाय् हिला नेपाया बौद्ध चरित्र परम्परा आदि प्रचार यायेगुली न्यव्वाना विज्यात ।

त्रिपिटकया सूत्रपिटक अन्तर्गत खुद्क निकायया निगूगु ग्रन्थ धम्मपदय् जम्मा २६ वर्ग व ४२३ पु गाथात दु । इपि प्रत्येक गाथाया पृष्ठभूमिइ व लिसे सम्बन्धितगु बाखं दु । व हे पालि भाषाय् दुगु अर्थकथायात नेपालभाषां भाग २ निसे भाग ८ तक पूर्णरूपं अनुवाद याना प्रकाशित याना विज्यागु दु । अथे हे महोसध महाजातक सफू नं वसपोलया तस्सकं बाँलागु सफू खः । वसपोलं थुकथं थौ तक १६ गू सफू अनुयाद याना विज्याये धुक्कल । ८० दाँ पुलेधुक्काया उमेरय् नं थासं थासय् चाहिला नेपालभाषाया माध्यमं धर्मव्याख्यान यायेगु लिसे पत्रपत्रिकाय् नं लेख वियावं च्वना विज्यागु । आनन्दभूमि पत्रिकाय् वसपोलं अनुवाद याना तःगु विघ्र महाजातक सम्बन्धी लेख धारावाहिक कथं प्रकाशित जूगु खः ।

२००४-५ सालय् पिहाँ वःगु "धर्मदूत" पत्रिकाय् वसपोलया "वक्कलि महास्थविर" व "श्री स्वयम्भू धर्मधातु व अनया निवासी" द्यैगु निषु लेख पिदंगु खः । विश्व युद्धया इलय दुख कष्ट सिया अध्ययन याना बर्मा नेपालय् त्याहाँ विज्याये धुका थुपिं लेखत च्या विज्यागु खः । मचाँनिसे विद्वानपिनिगु संगतय् लाःम्ह जुया वसपोलयात च्ययेत थाकु मजुल । नेपालभाषा व ध्वया साहित्य विकास यायेगु तातुना प्रकाशित याःगु धर्मोदय पत्रिकाय् नं वसपोलया ने.सं. १०६८ निसे १०८० या दुने वसपोलया लेख रचना पिदंगु दु ।

न्यावले साधारण, सरल जीवन, सन्तुष्ट, अल्पेच्छू व तःवं मच्छूम्ह नेपाया संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविर यात बुद्धशासन व बुद्ध जन्म स्थल लुम्बिनी याना विज्यागु न्यथने बहःगु सेवाया कदर स्वरूप श्रीलंकाया अमरापुर निकायया भिक्षु महासंघं सन् १९९५ य "बुद्ध जन्म भूमि ज्योतिक शासनकीर्ति" उपाधिं सम्मान याःगु दुसा १९९८ या मार्चय् बर्मी सरकारं "अगग महासद्भम्म ज्योतिक धज" द्यैगु उपाधिं सम्मान याना तःगु दु ।

गवाहालि गवाहालि !

प्रत्यक्ष सःलं अप्रत्यक्ष सःलं !

मनुष्य पुचलं दुर्लभ प्राणीपिसं !

जीवन मृत्युयागु ख्यलय् लाःगु प्राणं !

"अहिंसा" या नितिं सः ध्वय्का वन ।

ह हः पंगु सासःलं !

लिगिलिगि च्वंगु जीवन !

अस्तव्यस्तया वातावरणं !

ल्याःचाः तय् मफुगु प्राणया सःलं !

"अहिंसा" या नितिं गवाहालि फ्रवना च्वन ।

शान्तिया निति धका शस्त्रअस्त्रया विकास जुल ।

"अहिंसा" यानितिं धका यक्को ज्या भक्तः निस्वन ।

शान्ति व "अहिंसा" या निति अश्व व ज्या भक्तः

निस्वपिसंनं, थौ ।

"अहिंसा" ब्वलंके मफया,

विश्व मानव समुदाय याके ल्हाः फयेमाल ।

त तः धंगु अस्तित्व त्यागयानां

यक्को यक्को सुख वैभव वांछवया,

"अहिंसा" यागु क्यना वंगु लँ,

शक्ति व योसयताया ख्यलय् नाकावन्दी जुल,

अहंमताया परिधिं कुना बिल ।

"अहिंसा" पलाःपलाः यागु कुतः खः ।

"अहिंसा" नुगःनुगः यागु दुकदुकि खः ।

सभ्यतां कनां च्वन, "अहिंसा" च्वेयागु खः ।

तर !

"अहिंसा" ब्वलने फया च्वंगु मदु ।

"अहिंसा" या नितिं यक्को चित्कार

थःगु थ्वलं जुया च्वगु दु ।

"अहिंसा" या नितिं लिथ्वः सः,

न्यनेमाःगु मालं जुया च्वंगु दु ।

"अहिंसा" ! "अहिंसा" !! "अहिंसा" !!!

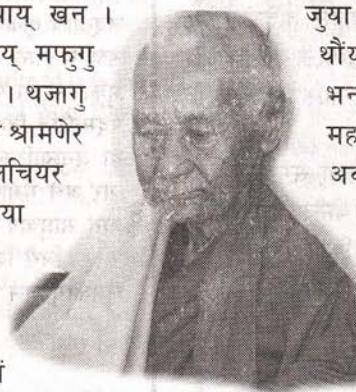
संघनायक अनिरुद्ध भट्टोया लुम्बित

मुनीन्द्ररत्न वज्राचार्य

शिक्षक, विश्व शान्ति बौद्ध शिक्षालय

अनिरुद्ध भन्ते ! जिं तप्यंक खँल्हाबैल्हा दयक
महस्यूम्हला मखु । अयसां वसपोलया नां व ज्या ताकालीनिसें
न्यना वयागु दु । थ्व बाहेक वसपोल महं मफय्का विचाया
लागि विश्व शान्ति विहारय् आराम कया विज्यावले
न्हिया न्हिथं हे वसपोलयात दर्शन याय् खन ।
वसपोलया शरीर बाँलाक चलहल याय् मफुगु
आचाकालीथें जाःगु रोगं कया च्वंगु खः । थजागु
अवस्थाय् थुगु विश्व शान्ति विहारया मचापिं श्रामणेर
पिसं वसपोलयात उखेथुखे चाहिकी, त्विलचियर
तइ । मोल्हुकी । वासःनकी । भान्ध्या
सेवक सेविकापिसं इलय् नये त्वनेगु
विचाः वाई आदि आदि । धात्यें श्रामणेर
पिसं भतिचा हे उसिमचासे विहारे
च्वतले माःगु सेवा यात । थुमिगु सेवां
माःनो अनिरुद्ध भन्तेयात तगडा जुइक लायेके हे
बिई धयागु आशा कया च्वन । इमिगु कोमल हृदयं मानो
भगवान् बुद्ध्यात सेवा याना थें तायका च्वन । भगवान्
बुद्धं नं धया विज्यागु दु- गुम्हसे रोगीयात सेवा याइ वं
जितः सेवा याःगु जुइ । धात्यें थ्व थें आपालं श्रामणेरपिसं
वसपोलया सेवाय् छुं कसर मत्वःतू । लिपा उपचारया लागि
वसपोलयात बैकक यंकल । वसपोलयात उपचारया लागि
बैकक वय् वने यायत साहु ज्ञानज्योति कंसाकारं खर्च
तया बिल ।

बैककया उपचारं छुं स्वास्थ्य लाभयाना विज्याना
अनिरुद्ध भन्ते हानं विश्व शान्ति विहारय् हे च्वना विज्यात ।
तर छुं दिन बाद वसपोल अचानक परलोक जुया विज्यात ।
वसपोलया मृत्युं विश्व शान्ति विहारया भन्ते श्रामणेर
पिनि आपलं नुगः ख्वल । वसपोलयात सेवा याय् मगानिगु
वाः चायेका च्वन । तर छु याय् थ्व नश्वर शरीर आखिर
छन्हु तोते हे मानि । वसपोलं थःगु शरीर तोता विज्यात ।
संघनायक अनिरुद्धया मृत्युं भिक्षु संघया छगः नगुः तन ।
वसपोलया गुणगान याना लुम्केगु बाहेक छुं मन्त ।
संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविर स्थविरवाद बुद्ध धर्मया
पुनरुत्थानया लागि वसपोलया अग्रणी भूमिका महत्वपूर्ण
जुया च्वंगु दु ।

वस्पालयात लुम्बिनीलिसे सतिकं स्वेवले जब सन
१९६७ सं संयुक्त राष्ट्र संघया महान व्यक्ति ऊ थान्त्या
भ्रमण जुल अले लुम्बिनीया विकासया निति विश्वे
वाःचायकल । नेपाःया शासकतसें नं निर्लज्ज

जुया ग्वया विकासया लागि सचेत जुल ।

थौंया लुम्बिनी स्वरूप दयकेत अनिरुद्ध
भन्तेया कुतःयात मनन याय् मा । यदि
महासचिव ऊ थान्त्या न्त्योने लुम्बिनीया
अवस्थायात ध्वाथुइके मफुगु जूसा शायद

लुम्बिनी थौंया अवस्थाय् वय
फइमखुनि ला, छु खः छु खः ?

बौद्ध जगते लुम्बिनी
नेपाःया मुटु खः । अनिरुद्ध
भन्तेया कुतलं लुम्बिनी जापानया
हाजिमा अजुमा व थःगु दान
दातव्यया चन्द्रां धर्मशाला व लःया तत्काल व्यवस्था
यात । आपलं ई तक वसपोल लुम्बिनी हे बसोबास
याना विज्यात ।

लिपा काठमाडौं ल्याहाँ विज्यासेंलिं थी थी विहार
च्वना विज्यात । आपालं बौद्ध ग्रन्थया सफू लेख
च्वया विज्यात । आपालं सफूत च्वया विज्यात । बुद्ध
धर्मय् वसपोलया देनयात कदर स्वरूप श्रीलंकां बुद्ध
जन्मभूमि ज्योतक शासनकीर्ति श्री व बर्मा अग्गमहा
सद्ब्रह्म ज्योतिक धज अले अखिल नेपाल भिक्षु महासंघं
धर्म विनय अनुसारं संघनायकया पदं विभूषित यात ।
सकसिया नुगःयात स्वां ह्वय्का विज्याम्ह अनिरुद्ध
भन्ते वि.सं. २०५९ फागुण ५ गते थःगु शरीर तोता
विज्यात । विश्व शान्ति विहारया सकल मचापिं
श्रामणेरपिन्त वसपोलया सेवाया लागी छुं अवसर
बिया विज्यात । थ्व नं धन्य हे धायेमा । तर छु याय्
थौं भीसं अनिच्चावत संखारा धाय् गु सिवाय छुं मन्त
। वसपोलं बौद्ध जगत्य् याना विज्यागु देनयात थःपिसं
नं श्रमण धर्मयात उत्थान यायगु कर्तव्य भापिया
च्वनेगु ज्ञां कया च्वने फयेके माल ।

जन्मनेविति के 'आमा' मन्ने शिशु

काम्हे। जन्मनेविति के शिशु रूनु सामान्य हो तर जन्मनेविति के बोले भन्ने कुरा भने नौलो हुनसक्छ। यस्तै अनौठो शिशुको जन्म भएको छ, बनेपास्थित शिर मेमोरियल अस्पतालमा।

उक्त चमत्कारी शिशु धुलिखेल नगरपालिका बडाकिलो बखुण्डोकी निरू खड्काले गत शनिवार जन्माएकी हुन्। स्थानीय बासिन्दाका अनुसार बच्चाले जन्मनेविति कै आमा, आमा भन्न थालेको थियो भने अहिले तोतेबोली बोल्न थालेका छन्। उक्त शिशुको तौल सामान्य शिशुको भन्दा बढी पाँच किलो रहेको स्थानीय बासिन्दा चन्द्र ढकालले बताउनु भयो।

शल्यक्रियाबाट जन्मिएको उक्त शिशु समयभन्दा केही दिन ढिला जन्मेको थियो। तोतेबोली बोल्न थालेपछि शिशुलाई अस्पतालबाट घर पठाइएको थियो। अहिले बडाकिलो बखुण्डोमा शिशु हेर्नको घुङ्गूङ्गो बढेको समेत ढकालले जानकारी दिनुभयो।

अस्पतालका चिकित्सकका अनुसार शिशुको अवस्था सामान्य छ। शिशुको पिता चन्द्रबहादुर खड्का अहिले विदेशमा रहेको बताइएको छ। (श्रोत: स्पेसटाइम)

*With Best
Compliments of*

CONSTRUCTION PVT. LTD.

Bagmati Chambers, Flat 4/5
Ka 2-2/18 Milan Marg, Teku
P.O. Box 1223, Kathmandu, Nepal
Phone No. 4243120, 4252124
Fax : 977-1-4231043
E-mail : cecon@mail.com.np

साधुपाद !

सकल माध्यमावपित

जि अनगारिका कमला

२०५९ पौष २४ गते बधावार दिल्ली

गंगाराम हस्पिटलय मृगौला प्रत्यारोपन याना

२०५९ फागुन २ गते काठमाडौं सकुसल लिहाँ बया।

आ जित न्हूग जीवन प्राप्त जूरुलि जि तसकं लयता। थुकियात विशेष ग्वहालि याना विज्ञापिं भाइराजा साहु बसुन्धरा साहुनी, बुद्ध विहार सरक्षण समिति-भूकृटीमण्डप परिवार, धर्मवती गुरुमा धर्मकीर्ति परिवार, पदमकीर्ति विहारया उपासकोपासिकापि, शाक्यसिंह विहार या अनगारिका परिवार व दि. चम्पावती बनियाया परि वार अले मेमेपि तन मन धनं ग्वहालियापि सकलें सकलें यात साधुवाद दु।

लिसें जिगु शल्यकृयाय सम्लग्न डाक्टर नर्सपिंत न लुमंकागु जुल।

शुभेच्छुक

अनगारिका कमला

पदमकीर्ति विहार (कमल पोखरी, ये)

सन्तपाद्धत्वार्थ चिट्री

५१११०५९

श्री सम्पादकज्यू

आनन्द भूमि

२०५९।१०।२९ गते सन्ध्या टाइम्स (सन्ध्याकालीन, नेपालभाषा दैनिक) मा अभद्र व्यवहार गरेकोले विश्व शान्ति विहारको परीक्षा कोठाबाट मलाई परीक्षाबाट निष्काशित गरिएको भनी भ्रामक समाचार प्रकाशित भएकोले म दुखी छु। वास्तवमा नेपाल बौद्ध परियति शिक्षा सद्धम्म पालकको प्रथम पत्र परीक्षाको दिन म स्वयं स्वेच्छाले परीक्षा छोडेर हिंडेको हुँ, मलाई कसैले निष्काशन नगरेको कुरा यहाँको पत्रिका मार्फत पनि व्यक्त गर्न चाहन्छु।

प्रेषक

अजय शाक्य

दीपंकर परियति शिक्षालय नागबहाल, ललितपुर

(पुनश्च: नेपाल बौद्ध परियति शिक्षाका परीक्षा नियन्त्रक भिक्षु बोधिज्ञानले पनि अजय शाक्यलाई निष्काशन नगरिएको जनाउनु भएको छ भने दीपंकर परियति शिक्षालयका केन्द्राध्यक्ष अनगारिका सुजाताले पनि सोही कुरा जनाउनु भएको छ। यसरी नै भ्रामक समाचारमा ध्यानाकर्षण गर्दै हामीलाई अनिल अहमद खाँ, अवधेश त्रिपाठी, सविना शाक्य, समिता डंगोलले पनि पत्राचार गरेको छ। - सं.)

ii. Suryavarma Saskarita Vajrakirti Mahavihara (Wom Baha)

Local Name : Wom Baha or, Yekhachhen Baha
Location : WomBaha, Lalitpur Sub-metropolis
Ward 11.

Style : Three storied main shrine with Baha
Courtyard.

Kwapa-dya : Shakyamuni facing North

Constructed : Date unknown, according to D. Wight's Chronicle, Wom Baha was established in the regime of Siddhi Narasimha Malla but the earliest reference dated 1441 AD, a palm leaf manuscript, which mentions a Bajracharya from Sri Suryabharma Sanskarita Mahavihar which refers to the proper Sanskrit name of Wom Baha. (John K. Locke, 1985, p, 70)

Renovated : 1992-3. (Patan Conservation and Development Program UDLE/GTZ-1644,1678,1728,1742, 1756

Sangha : The mixed Sangha of Shakya and Bajracharya, Bajracharya are Concentrated to the left side and Shakyas are at the right side of the Bahal courtyard.

17 families and 15 families of Shakya and Bajracharyas respectively.

The initiated Sangha Members are 74 (41 Shakyas and 33 Bajracharyas).

Lineage Deity: Bajracharya families- Sankhu Vajrayogini presently they worship at the baha. Shakya families- originally at Shoyambhu then transferred to Koteswar Mahadev complex and presently in their individual agam.

Busadan : Kwapa-dya Gaju Busadan on fullmoon day of Falgun.

Sande Puja on Paush krishan Ashtami but no more practicing nowadays.

Area Covered: 2 Ropnee 1 Paisa 2 Dam (1029.92 sq.m)

Legendry Information : Wom Baha constructed nearby Olakhu rivulet so named as Olakhu Wom Baha Baha .

Social and ritual Information:

:Five seniormost members (Pancha Sthavir Aajus) are main executive body of the sagnha but now there are only three formal Aajus. (The age of 3 Aajus between 85-75 years).

:The term of service of Kwapa-dya:(dyahpa:) is one month passes from seniority of initiation.

:Namasangati Guthi and Sanaguthi are still active.

:Chitrakar families offer Bhu-Ja on Panchadan to Red kunyapaju

:Awale families offer rice on Gunha Punhi. (Full moon day of Buddhist lent)

:Kayastha families offer Naga Puja on full moon day of Falgun and they offer Yo-marhi to the Naga of roof-top.

:Sangha members are concentrated at Wom Baha Jya-Baha areas.

- Purna Chandra Shakya

Economic Information:

Shakyas were traditionally craftsman but Bajracharyas were tailors and priesthood but now they are changing as retailers and metal-crafts.

:Shakya are more business oriented in compare to Bajracharyas.

:No guthi land is found due to traditional style property management practices as well as incompatible land reform and land mapping policies of HMG/Nepal to the traditional Guthi System.

:Five retired government or, quasi-government staffs and presently four service holders are recorded within the Sangha.

Physical Information:

Traditional architecture of Bahal courtyard is rapidly diminishing and converting into haphazard residential courtyard of the Sangha members.

The Baha structure is newly renovated and giving good impression.

Highly educated and well-endowed families are migrating to the fringe area of Lalitpur. They are less participating to the activities of the Bahal.

Outstanding Lichhavi Style Chaitya (According to Merry S' Slusser, 1998. vol. I, P, 272 about the 7th century) is situated at middle part of the courtyard.

The Agam of Bajracharyas has already collapsed and urgently required to reconstruct.

Institutional Linkage:

- 1) There are two recognized Kacha Bahas (branches)
 - a) Dharmakirti Vihar (Lakhyadhan Bahacha)
 - b) Suryawanta Vihar (Chi Bahacha) John K. Lock added three other braches
- 2) Newly initiated Sangha members visit the kwapa dya of Jyo Baha during the four days of Barechhuyegu initiation and via-versa.
- 3) Wom Baha is a member of Lalitpur Bauddha Vihar .
To be continue...

AN OBITUARY

THE MOST VENERABLE BHIKKHU ANIRUDDHA MAHASTHAVIR

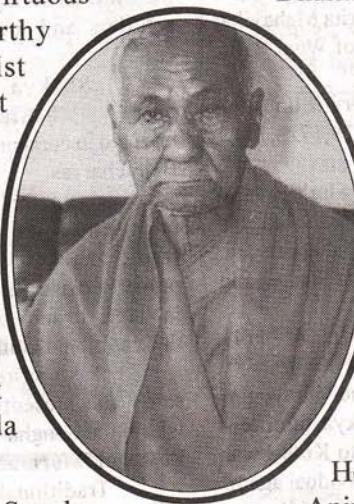
THE 3RD SANGHA NAYAKA OF NEPAL

- Bhikkhu Sugandha

The Most Venerable Bhikkhu Aniruddha Mahasthavir (1915-2003) has passed away peacefully in sitting position at the age of 88. The demise of the Most Venerable Sangha Nayaka of Nepal who is of virtuous qualities and of a praiseworthy character of greatest Buddhist leaders of Nepal is indeed a great loss for the Buddhism of Nepal. He had led a 73 years long joyous life as a Buddhist monk and took delight in the Buddha's teachings all his life. Accordingly, he is the first Nepalese monk who had spent the longest time as a Buddhist monk in Nepalese Theravada Buddhist history.

He was honored as the Sangha Nayaka or Patriarch of Nepal by All Nepal Bhikkhu Association and also acknowledged by the Prime Minister of Nepal on 25 April 1998 after the previous patriarch passed away.

The most Venerable Bhikkhu Aniruddha Mahasthavir, Patriarch of Nepal was born on Monday, 15 December 1915 at Asan Tole in Kathmandu to Mr Dasaratna and Mrs. Dibyalaxmi Tuladhar, a merchant Newar caste. He was named Gajaratna. At the age of eight, his mother died and Gajaratna had to go from one place to another along with his father. As he was getting naughty his father put him in the Central Hindu Boarding School in Varian, India where he spent nearly three years before his father took him to Lhasa (Tibet) with him. Even before reaching his teens he has been to Lhasa twice. The only transportation at that

time was horses, yaks and walking. For sometime he lived with his maternal uncle in Calcutta, where he attended Pall classes run by the late Nepalese Buddhist scholar Dharmaditya Dharmacarya at Dharmarajika Vihara.

In 1930, he was sent to Sri Lanka according to the advice of his father's friend, a great Indian Buddhist scholar, Rahul Sankrityayana. In Sri Lanka he met Ven. Bhadanta Ananda Kausalyayana, a great Buddhist scholar of the period who took him and placed him at Vidyalankara Pirivena, a Buddhist college and had him ordained as a novice (Samaneera).

He was given a new Buddhist name - Aniruddha.

Five years later, after teach Singhalese, Pali, Sanskrit and English languages, Samaner Aniruddha went to Kusinagara in India. In 1936 he was then, sent along with another novice to Myanmar (Burma) for further study of Buddhism by Ven. Chandramani Mahasthavir of Kusinagara. A year later, at the age of 21, he received the higher ordination as a Bhikkhu from Mahapandita U Chakkapala Mahasthavir at Moulmein, Myanmar.

For ten years he studied Burmese and Buddhist literature at Taum Pok Chyau Vihara in Moulmein, Myanmar. Unfortunately, in the middle of his study, the Second World War broke out. For four years, he had to keep moving from one village to another to escape from the war.

In 1946, he returned to Nepal. With his knowledge in Buddhism and skill in languages, he became editor of 'Dharmodaya', the first Buddhist magazine of Nepal for two years from its beginning. Later, he devoted himself entirely to the task of preservation of Lumbine, the birth place of Buddha and Kapilavastu, Buddha's native town. He built a Vihara and a rest house for pilgrims at Lumbini. He served and helped the pilgrims who go there to the best of his ability.

In 1968 U than, the then Secretary General of the United Nations Organisation, visited Lumbini on a pilgrimage, and Ven. Aniruddha was able to speak to him in Burmese Language about the need to develop the sacred birth place of the Buddha. As a result of this visit, the Lumbini Development master Plan was drawn up eventually and the Lumbini Development Trust came to be established by the government of Nepal as a part of the UN project.

After 46 years in Lumbini he returned to Kathmandu in 1991 and became the abbot of Ananda Kuri vihara in Swayambhu hill where he has been living since then. He has built a small meditation hall in the memory of his mother at Matarirtha, a holy site for both Buddhists and Hindus in Kathmandu Valley.

He has translated books from Singhalese and Burmese in to Nepal bhasa. Similarly, he also translated and published books on Buddhism from the Pall Canon directly. He was conversant in nine languages and he has to his credit more than 20 books on Buddhism.

Honoring his praiseworthy contribution to Buddhism in Nepal the Bhikkhu Association of Amarapura school of Sri Lanka honored him with religious honor title at 'Buddha Janma Bhoomi Jyotaka Sasana Kirti Sni...' on the 3rd March 1995. Similarly, Myanmar government and Bhikkhu Order also honored him with title

of 'Age Maha Saddhamma Jotaka Dhaja' on 12 March 1998.

The Most Venerable Bhikkhu Aniruddha Mahasthavir has traveled abroad widely for different religious purposes. In 1998, He was in England presiding over the inauguration of a Burmese monastery in Birmingham. Just a few weeks ago he was in Thailand for medical treatment under the patronage of the Supreme Patriarch of Thailand where a team of doctors from Chulalongkorn Hospital offered him through check-up and treatment. Who would have expected that the healthiest Most Venerable Bhikkhu Aniruddha Mahasthavir for his age of 88 would live his contortioned body behind soon! He has left this world with serenity in sitting around 3 am on 17 February 2003. The Most Venerable Bhikkhu Aniruddha Mahasthavir, Sangha Nayaka of Nepal may reach the state of total tranquility - Nibbana - through the blissful ending of all conditioning.

Bangkok, 17 Feb 2003

अतुलनीय टिकाउ द आटामदायीसुविधाका
साथ *Jialing* को परम्परागत पावटको
आचर्यजनक संगम । आजैदेखि *Jialing*
हाँकन शुल्क गर्नुहोस् द बाँकी अन्य
बाइकहल्लभन्दा तपाईंलाई धेरै अगाडि
यसले पुऱ्याएको महशुल्क गर्नुहोस् ।

Sujan Trading Company P. Ltd.

Jialing Complex, Basundhara, Ring Road
Kathmandu, Nepal

Tel : 4353136, 4355365, Max : 977-1-4355348,
E-mail : sujan@mos.com.np
Tripureshwor Showroom, Tel : 249503

बौद्ध गतिविधि

आनन्दकुटी विहारमा बुद्धपूजा धर्मदिशना

४ फागुण, स्वयम्भू। आनन्दकुटी विहार स्वयम्भूमा मिला पुणीका दिन विहान बुद्ध पूजा, धर्म देशना, दान प्रदान एवं भोजन दान कार्य सम्पन्न भयो । पूर्णिमाका दिन श्रद्धेय आचार्य भिक्षु कुमार काशयकप महास्थविर समक्ष पञ्चशील प्रार्थना पछि श्रद्धेय भिक्षु अश्वघोष महास्थविर बाट बुद्ध पूजा र धर्मदेशना भएको थियो । उपस्थित भिक्षु अनागारिका एवं सम्पूर्ण उपासिक उपासिकाहरूलाई जलपान भोजनको प्रवन्ध गरिएको थियो भने अन्य व्यवस्था आनन्दकुटी दायक सभाद्वारा भएको थियो ।

विराटनगरमा चैत्य प्रतिष्ठापन

२७ माघ, विराटनगर । स्थानीय बुद्ध विहारको परिसरमा उपासक श्री ललित बहादुर हलवाई एवं श्रीमती गुल बदन हलवाईले भोजपुर टक्सार निवासी आफूना दिवंगत मातापिता देव बहादुर एवं श्रीमती हक्माया हलवाईको पूण्य स्मृतिमा पञ्च बुद्ध भगवान्को चैत्य एवं धर्म धातु मण्डलको प्रतिस्थापना गर्नु भयो । करीब १,५०,०००- को लागतमा निर्मित उक्त चैत्य र धर्मधातु प्रतिस्थापन गरिदा स्थानीय उपासक-उपासिकाहरूको पनि सहभागिता रहेको थियो भने विराटनगरका शाक्य समाजको तरफावाट श्री प्रेमकाजी वज्राचार्यले दाता श्री ललित बहादुर एवं श्रीमती गुलबदन हलवाईलाई उहाँहरूको त्याग एवं सेवालाई सम्मान गर्दै दोसल्ला ओढाई सम्मान गर्नुभयो । धरानका श्री बज्र वज्राचार्य एवं श्री आनन्द वज्राचार्यको प्रमुखतामा विधिवत चैत्य एवं धर्मधातु मण्डल प्रतिस्थापन गरिएको यस चैत्यलाई मोरङ्ग जिल्लाको नै पहिलो चैत्य मानिएको छ ।

युवा बौद्ध समूहका उपाध्यक्षालाई गातृशोक

३ फागुण, काठमाडौं । युवा बौद्ध समूहका उपाध्यक्ष त्रिरत्न मानन्धरका माता चस्वाँद्वावासी उपासिका मथुरा देवी मानन्धर ६९ वर्षको उमेरमा निधन भएको छ । शासनिक क्षेत्रमा निरन्तर लागीरहने उपासिका विशेषत: आनन्दकुटी र गणमहा विहारसँग आवद्ध उपासिका हुनुहुन्छ । उहाँको पति पुर्ण बहादुर मानन्धर सहित ३ छोरा र ५ छोरीहरू छन् । जेठ छोरा विरत्न मानन्धर बुद्धशासनिक क्षेत्रमा आवद्ध हुनुहुन्छ भने जेठ सुपुत्री सुश्री माया मानन्धर जगत सुन्दर ब्वनेकुथिका प्रिन्सिपल हुनुहुन्छ ।

नगदेशमा आयु संस्कार परित्याग दिवस

४ फागुण, भक्तपुर । नगदेश बौद्ध समूह र बौद्ध ल्यायम्ह पूच: नगदेशको संयुक्त पहलमा माघ पूर्णिमाको दिन २५४७ औ आयु संस्कार परित्याग दिवस मनाइयो । भिक्षु वरसम्बोधि समक्ष पञ्चशील प्रार्थना पछि बुद्धमूर्ति खटमा राखी धिमे बाजा, ज्ञानमाला भजन खलका साधमा उपासक-उपासिकाहरू मध्यपुर थिमि नगर परिकमाको आयोजना गरी सभामा परिणत भयो ।

न. बौ. स. का उपाध्यक्ष श्री दीपकराज साँपालको अध्यक्षतामा सम्पन्न सो कार्यक्रममा समूहका सचिव कृष्ण कुमार प्रजापति, डा. सानुभाई डंगोलले आयु संस्कार परित्याग दिवस सम्बन्धि मन्त्रव्य व्यक्त गर्नुभयो भने भिक्षु वरसम्बोधिबाट उपदेश भएको थियो । समूहका कोषाध्यक्ष रामभक्त हाँय्ले स्वागत मन्त्रव्य एवं स्वागत गीत प्रस्तुत गर्नुभयो ।

मीलपुर शाक्य रामाजको कार्यक्रम

४ फागुण, काठमाडौं । भोजपुर टक्सार बौद्ध शाक्य समाजद्वारा आयु संस्कार दिवस बुद्धपूजा, परित्राण पाठ आदि आयोजना गरी मनाइयो । उक्त दिवसको महत्वबाटे सदस्य खडगरत्न शाक्यले प्रकाश पार्नुभयो । सोही बेला दिवंगत अनागारिका सुशिलाको दुई वर्षिय वार्षिक तिथिको अवसरमा उपस्थित सबैलाई भोजन व्यवस्था गरी निर्वाण कामना गरियो ।

विश्व हुलाक टिकटमा बुद्ध: विमोचन

५ फागुण, काठमाडौं । संधाराम विहारका संस्थापक दाता अनागारिका धर्मरक्षितले भिक्षु संघरक्षित, संधारामद्वारा लिखित “विश्व हुलाक टिकटमा बुद्ध, बुद्धधर्म, बौद्ध व्यक्तित्व र संस्कृति” नामक कृति एक समारोहका बीच विमोचन गर्नुभयो ।

पुस्तकका लेखक भिक्षु संघरक्षितले बौद्ध हुलाक टिकट सम्बन्धी खोज अनुसन्धान कार्यमा मेहनत, परिश्रम र दौड्युप गरी पुस्तकको रूपमा सार्वजनिक गर्न पाउंदा सुखानुभूति प्राप्त भएको र पुस्तक प्रकाशनार्थ सहयोग गर्ने सबैमा साधुवाद व्यक्त गर्नुभयो । सत्यसन्देश प्रचारक प्रकाशनको १६ औ कृतिका रूपमा प्रकाशित उक्त कृति उपस्थित सबैलाई विमोचित पुस्तक धर्मोपहार स्वरूप

प्रदान गरिएको थियो । सोही बेला दिवंगत संघनायक श्रद्धेय भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरप्रति निर्वाण कामना गरिएको थियो ।

बौद्ध, ऐतिहासिक एवं पुरातात्त्विक स्थल, बौद्ध व्यक्तित्वहरूको २४ वटा हुलाक टिकटलाई रंगीन कलरमा आकर्षक आवरणले सजिएको ६८ पृष्ठको सो पुस्तकमा विभिन्न ४७ राष्ट्रबाट प्रकाशित गरेका हुलाक टिकटको सूचिले निश्चय पनि बुद्ध सम्बन्धि अन्तर्राष्ट्रिय चासो कुनतवरमा अगाडि बढेको छ भन्ने कुरा प्रष्टार्नु कृतिकार भिक्षु संघरक्षितको संग्रहनीय प्रयासले जिज्ञासुहरूको स्पावासी पाउने कुरालाई स्वीकार्न सकिन्छ ।

बुद्ध विहारमा गरणानुस्मृति पाठ

१० फागुण, बुद्ध विहार भृकुटी मण्डपले दिवंगत श्रद्धेय नेपालका संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरको गुणानुस्मरण गर्दै शनिवारीय ध्यान भावनाको लगतै प्रथमतः भिक्षुहरूबाट दिवंगत संघनायक भन्तेको तस्वीर अगाडि ज्योति प्रज्वलन गरि सकेपछि उपस्थित उपासकहरूले पुष्पाङ्गजली अर्पण गरे । त्यसपछि आनन्दकुटी विहार गुठीका सचिव भिक्षु धर्मसूर्ति, बुद्ध विहारका प्रमुख भिक्षु कोण्डन्य, सचिव भिक्षु निग्रोध, सदस्य मोतिलाल शिल्पकार, उपासक प्रेम बहादुर तप्तुकार, दिकांत भन्तेको विरामी सेवक श्रामणेर आचारोले संघनायक भन्तेको बुद्धशासनिक योगदान बारे चर्चा गर्नुभयो । यस्को लगतै संघनायक भन्तेको निर्वाण कामना गरी दान-प्रदान र मरणानुस्मृति पाठ सम्पन्न गरियो ।

बुद्ध विहार संरक्षण समितिको आयोजनामा सम्पन्न सो मरणानुस्मृति पाठको अन्तमा भिक्षु सुशीलले अनित्यता सम्बन्धि कविता बाचन गर्नुभयो ।

गोदावरीको शान्ति घण्टा निर्वाण कामना

१० फागुण, गोदावरीमा अवस्थित शान्ति वनमा दिवंगत श्रद्धेय नेपालका संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरको निर्वाण कामना गरी बुद्धपूजा, मरणानुस्मृति पाठ र पुण्यानुमोदन कार्य सम्पन्न भयो । नेपालको थेरवाद बुद्ध शासनमा संघनायकको योगदान बारे भिक्षु कोण्डन्यले प्रकाश पार्नुभएको र सोही बेला भिक्षु निग्रोधले उहाँको जीवनी प्रकाश पार्नुभयो । लुम्बिनी बर्मेली विहारका प्रमुख भिक्षु धम्मानन्द महास्थविर सहित अन्य ६ जना बर्मेली भिक्षुहरूको समेत सहभागितामा शाक्यसिं बौद्ध परियतिका विद्यार्थीहरूको पनि सो मरणानुस्मृति पाठमा सहभागिता रहेको थियो ।

शावर्यसिं परियतिको एकलिङ्गी धार्तिक भ्रमण

१० फागुण, गोदावरीमा अवस्थित शान्ति वनमा शाक्यसिं विहारको बौद्ध परियति शिक्षाका विद्यार्थीहरू शिक्षक, शिक्षीकाहरूकाबीच परियति सम्बन्धी प्रश्नोत्तर कार्यक्रम, खेलकूद आयोजना गरी विद्यार्थीहरूलाई पुरस्कृत गरिएको थियो ।

नगदेशता श्रद्धाङ्गली अर्पण सत्रपल्लि

११ फागुण, नगदेश बौद्ध समूह र बौद्ध ल्यायम् पुचः नगदेशको संयुक्त आयोजनामा नगदेश बौद्ध विहारमा दिवंगत संघनायक श्रद्धेय भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरको स्मृतिमा निर्वाण कामनार्थ एक श्रद्धाङ्गली सभाको आयोजना गरियो । उपासक कसं बहादुर कोजुको सभापतित्वमा समूहका सचिव कृष्ण कुमार प्रजापतिले संघनायक भन्तेको जीवनी र योगदानबारे चर्चा गर्नु भयो । बहाँको तस्विरमा श्रद्धा सुमन स्वरूप पुष्पार्पण, १ मिनेट मौन धारणगरी निर्वाण कामना गरिएको सो सभामा बौद्ध ल्यायम् पुचः का सचिव राजकृष्ण बाडेले स्वागत गर्नु भयो ।

लुम्बिनीमा परियतिविद्यार्थीहरूलाई पुल्लफर

१२ फागुण, लुम्बिनी । बुद्ध जन्मभूमि लुम्बिनीमा नेपाल बौद्ध परियति शिक्षा पठन-पाठनमा अभिवृद्धि गर्ने कार्यमा अनागारिका सुजाता तदारूकतासाथ लागिरहेका छन् जस अन्तर्गत हाल बुद्ध आदर्श मा.वि.-खुनगाई, मधुवनी निम्न मा.वि.- मधुवनी र खुदावगर मा.वि.- खुदावगरमा प्रारम्भिक प्रथम वर्षदेखि सद्बम्मपालक सम्म ८६ जना विद्यार्थीहरूलाई पुरस्कार दिई उत्साहित गरियो । भिक्षु विमलानन्द महास्थविर, भिक्षु मैत्री, अ. सुजाता र धर्मरत्न शाक्य 'त्रिशुली'को उपस्थिति रहेको विविध चरणको समारोहमा मन्तव्य पनि व्यक्त गरि यो भने तीनवटा परियति केन्द्रमा अ.सुजाता, अ.खमेसी, भोला प्रसाद गुप्ता र विनोद कुमार पासवानले पढाउदै आएका छन् ।

विराटगणरथमा श्रद्धाङ्गली सभा

१२, फागुन, विराटनगर । नेपालका संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरको पुण्यसमृतिमा विराट बौद्ध संघको सक्रियतामा स्थानीय बौद्ध संघ संस्थाहरूको संयुक्त योजनामा विराट बौद्ध संघका अध्यक्ष श्री धर्म कुमार हलवाईको सभापतित्वमा श्रद्धाङ्गली सभाको आयोजना गरियो ।

भिक्षु शोभन समझ शील प्रार्थना गरी शुरू भएको सो सभामा विराट बौद्ध संघका सचिव श्री सत्यनारायण ताम्राकारले दिवंगत संघनायकको छोटो परिचय दिनु भयो भने भिक्षु शोभनबाट संसारको अनित्यता माथि प्रकाश पार्नुभयो । सो सभामा प्रा. जीवेश्वर लाखे, प्रकाशमान शाक्य, मोहन प्रसाद शाक्य तथा प्रेमकाजी वज्राचार्यले आ-आफ्नो संस्थाको तर्फबाट श्रद्धाङ्गली अर्पण गर्नु भयो । सभाका अध्यक्ष धर्म कुमार हलवाईले श्रद्धेय संघनायक भन्तेको निधनले बौद्ध जगतमा अपुरीय क्षति भएको कुरा प्रकाश पार्नुभयो । विराटनगरका बौद्ध समाजको तर्फबाट भावपूर्ण श्रद्धाङ्गली अर्पण गरिएको थियो ।

पालि भाषा अध्ययन समाज गठन

१७ फागुण, काठमाडौं। बुद्धको पवित्र वचन पालि भाषाको अध्ययन-अध्यापन गर्ने गराउने उद्देश्य समेटेर संघाराम विहार, क्षेत्रपाटी-ढल्कोमा पालि भाषा अध्ययन समाज स्थापना गरिएको छ। शास्त्रपति पण्डित मिक्षु आनन्दको सभापतित्वमा एक समारोहकाबीच स्थापनाको घोषणा गरिएको सो सभामा धर्मादय सभाका महासचिव सुवर्ण शाक्य, कबीर कुमार वज्राचार्यले पालि भाषाको अध्ययनले बुद्धको धर्म र दर्शनलाई सही रूपमा बुझ्न र बुझाउन अहं भूमिका निभाउने कुरा माथि जोड दिनुभयो।

मिक्षु संघरक्षितबाट संचालित सो सभामा त्रिभुवन विश्व विद्यालय अन्तर्गत बुद्धधर्म अध्ययन समूहका विद्यार्थीहरू, लगायत अन्य श्रद्धालुहरूको उपस्थिति रहेको सोही सभामा सभापति मिक्षु आनन्दले पालि भाषाको परिचयात्मक कक्षा संचालन गर्नुभयो। प्रत्येक शनिवार दिवा समयमा निरन्तर रूपमा पालि भाषाको कक्षा संचालन गरिदै जाने कुरा जात हुन आएको छ।

Who is Who in Nepal Bhasha पिठौ

१७ फागुण, ये। सकल नेवा: वन्धुजनपिनिगु मंकागु नेपालभाषा आकादेमिया रवासाःकथं भाजु फणीन्द्ररत्न वज्राचार्ययाजुया सम्पादन्य नेपाल भाषा साहित्यया क्षेत्रय थीथी योगदान दुपिनिगु स्थसीका धल: वा who is Who in Nepal Bhasha नांगु आधारभूत ग्रन्थ छ्गु समारोहया दद्यी नेपालभाषा अकादेमिया नाय एवं लोक संस्कृतिवाद सत्यमोहन जोशीपाखे उलेज्या जुल। नेपाल संवत् ५०० निसे १९१९ तकया दुने नेपाल भाषा साहित्य ख्यलय योगदान व्यूपिनिगु नां, कृति व सेवा थुकी दुथ्याका तःगु दु।

आ. संघरक्षिताको देखापाटा

२६ फागुण, ललितपुर। जय मङ्गल विहार, चकिटोलमा बस्नुहोने अनागारिका संघरक्षिता ६३ वर्षको उमेरमा निधन हुनुभयो। बर्माबाट अध्ययन गरी आउनु भएका उहाँ केही वर्ष देखि अस्वस्थ हुनुहुन्यो। नेपालका जेष्ठ अनागारि काहरूमध्ये एक उहाँ अनागारिकाको पार्थिव शरीरलाई शवयात्रा गरी २८ गते धार्मिक विधिपूर्वक शखमुलमा अन्तिम संस्कार गरिएको थियो।

पूर्णता भूमिं जेतवन विहारला विश्व शान्ति बोद्ध चैत्य र प्रज्ञा निकेतन दैत्य र प्रज्ञा निकेतन र रेयूकाङ्ग मवनको समुद्दाटन

२७ फागुण, सिद्धार्थनगर-भैरहवा। बुद्धभूमि लुम्बिनीको काखमा रहेको सिद्धार्थनगरस्थित नवनिर्मित पूर्णता भूमि जेतवन विहारको परिसरमा विश्व शान्ति बोद्ध चैत्य र प्रज्ञा निकेतन रेयूकाङ्ग भवन नेपाली काँग्रेसका सभापति एवं पूर्व प्रधानमन्त्री

गिरिजा प्रसाद कोइरालाले धार्मिक समारोहकाबीच समुद्धाटन गर्नुभयो।

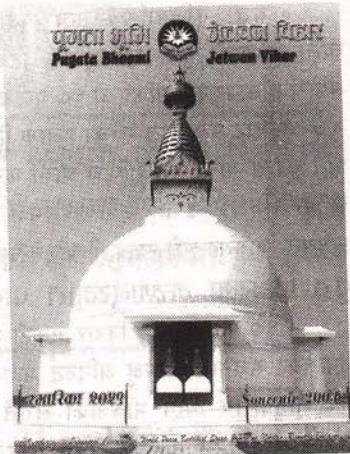
पूर्णता

भूमिका परिकल्पनाकार पूर्वमन्त्री र माकृष्ण तामाकारको निवासस्थानबाट विहान बुद्ध प्रतिमा र बाजाराजा सहित शुरु भएको शान्तिपद यात्रा-रथ यात्रामा भिक्षु संघ, लामा, अनागारिका, विदेशी भिक्षु तथा लामाहरू, दाता गणेश कुमारी

ताम्रकार, बुट्वल र तानसेनको ज्ञानमाला भजन, ब्रह्म-कुमारीहरू, स्थानीय श्रद्धालुहरू, विद्यार्थीहरू, विभिन्न जिल्लाबाट सरिक उपासकोपासिकाहरूको सहभागिता रहेको थियो। दोगाहर इमा निर्मित पूर्णता भूमि जेतवन विहारमा पुगेपछि बुद्ध प्रतिमालाई विश्व शान्ति बोद्ध चैत्यको गुम्बजभित्र भिक्षु संघले धार्मिक विधिपूर्वक प्रतिष्ठापन गर्नुभयो। महायानी पद्धति अनुरूप लामा, वज्राचार्य गुरु, चीनिया, कोरियन, जापानिज, भियतनामी भिक्षुहरूबाट पनि प्रतिष्ठापन पूजा भएको थियो।

दिउँसो समुद्धाटनको बेला गिरिजा प्रसाद कोइरालाले पूर्णता भूमि जेतवन विहार स्मारिका- २०५९को पनि अनावरण गर्नुभयो। भिक्षु विमलानन्द महास्थविर समक्ष पञ्चशील प्रार्थना पछि जनकलाल श्रेष्ठबाट स्वागत, बुट्वल र तानसेन ज्ञानमाला द्वारा संयुक्त रूपमा भजन प्रस्तुत गरियो। गिरिजा प्रसाद कोइरालाको प्रमुख अतिथि एवं रुद्रविलास तुलाचनको सभापतित्वमा सम्पन्न सो समारोहमा क्रमशः ध्व त्रिपुरा श्रेष्ठ, भिक्षु अश्वघोष महास्थविर, दिलिप भट्टराई, भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर, बाबुराम राना, प्रणीता बहन ब्रह्मकुमारी, भिक्षु विवेकानन्द (जर्मनी), लामा भिक्षु लोप्सांग थार्दो, लामा ग्यान्धेन रिम्पोन्चे (इटली), पूर्णता भूमिका परिकल्पनाकार रामकृष्ण ताम्राकार, अन्तरराष्ट्रिय वरिष्ठ सिबुचो युसुम मासुनागा (जापान)ले शुभकामना मन्तव्य व्यक्त गर्नु भयो। सत्यलाल हिराचनबाट पूर्णता भूमि जेतवन विहार विषयक प्रतिवेदन प्रस्तुती, शिव नेपालबाट धन्यवाद जापन भएको सो समारोह भिक्षु कोणडन्यले संचालन गर्नु भएको थियो।

आगांठ भूमिका प्रमुख सल्लाहकार त्यानगार तर्फ २८ फागुण, काठमाडौं। आनन्दकुटी विहार गुठीका अध्यक्ष

एवं आनन्द भूमिका प्रमुख सल्लाहकार तथा पूर्व अधिकार नेपाल भिक्षु महासंघका अध्यक्ष आचार्य भिक्षु कुमार काशयप महास्थविर म्यानमार सरकारबाट प्रदान गरिने अगममहा सद्बुद्धम् ज्योतिक धज उपाधि ग्रहण गर्न म्यानमारको राजधानी यांगून प्रस्थान गर्नुभयो । उहाँसँगै भिक्षु उदयभद्र पनि जानु भएको छ । उहाँ चैत्र १५ गते काठमाडौं फर्किनु हुने कुरा थाहा हुन आएको छ ।

श्रीधरेखि स्वयरभू मण्डैत्यसर्तग बुद्धपूजा

१ चैत्र, काठमाडौं । स्वयम्भू ज्ञानमाला भजन खलःको आयोजनामा शान्तिघट चैत्य श्रीघःबाट नघः थायमदु न्हायकं त्वा, असं, बालकुमारी जनवहाः, ईन्द्रचोक, भ्यायचा द्यः, किलाघः, न्यत, ताम्सिपाखा, तप्यतां, डल्लु, धिमे ल्वँ, भूइख्यः हुै द्वयम्भू महाचैत्यसम्म दुर्लभ बुद्धपूजा सम्पन्न भएको छ । स्थानीय बासिन्दाहरू सश्रद्धानुसार पूजा सामग्री एक हातबाट अर्को हातमा सार्न आतुर देखिन्ये भने दुर्लभ ऐतिहासिक बुद्धपूजाबाट श्रद्धालुहरूलाई दुर्लभ धार्मिक कियाको अनुभूति मिलेको छ ।

स्वयम्भूमा भिक्षु आनन्दले धर्मदेशना गर्नु भएको थियो भने अनागारिका धर्मवतीले पनि बुद्धोपदेशबाटे प्रकाश पार्नुभयो । सोही बेला ज्ञानमाला भजनले वार्षिक कार्यक्रम सार्वजनिक गरेको थियो । ज्यापू महागुरुथि, काठमाडौं महानगर समितिले दशहजार मानिसलाई भुइखेलमा जलपान र भोजनको प्रबन्ध गरी स्मरणीय कार्य गरेको छ । यसरी नै उक्त ऐतिहासिक बुद्धपूजामा ८०% भन्दावढी ज्यापूहरूको उपस्थितिले उक्त कार्यक्रम सफलतामा अहं भूमिका खेल्यो । भोजन दृश्यले मानौ महासम्यक दान कै आयोजना भएको भान हुन्यो । सोही बेला गुरु हनेन्या (गुरुको कदर) पनि गरिएको थियो ।

ललितपुरमा बौद्ध हाजिरी जवाफ छुनो

ब. स. २५४७ औं बुद्ध पूर्णिमाको उपलक्ष्यमा ललितपुर

जिल्लाव्यापि पुस्तकालय, परियति शिक्षालय, संघ-सम्पादकालय बौद्ध र बुद्धधर्म सम्बन्धी बौद्ध हाजिरी जवाफ प्रतियोगिता नागबहालमा अवस्थित दीपकर बौद्ध परियति शिक्षालयले आयोजना गर्ने भएको छ । २०२८ सालदेखि निरन्तर रूपमा रनिङ्ग शीलडको समेत व्यवस्था हुै आइरहेको ऐतिहासिक हाजिरी जवाफ प्रतियोगितामा सहभागीहरूका लागि चैत्र १५ गतेसम्म आवेदन दर्ताको लागि आह्वान गरिएको छ । 'बुद्ध जीवनी, मिलिन्द प्रश्न, धर्मपदटकथा भाग-२ र अगुलिमाललाई पाठ्य विषय बनाइएको सो प्रतियोगिताको लागि बौद्ध जगतमा सुपरिचित उपासक हेराकाजि सुइका (फोन ५५४३९४६) सँग सम्पर्क गर्न सकिने व्यवस्था मिलाइको कुरा आयोजक समितिका सचिव अमिता धाख्वाबाट थाहा हुन आएको छ ।

सुमंगल स्मृति अभिनन्दन पुरस्कार

डा. गणेश मालीलाई

बुद्ध विहार भूकुटी मण्डपक संस्थापक भिक्षु सुमंगल महास्थविरको स्मृतिमा स्थापित 'सुमंगल स्मृति अभिनन्दन पुरस्कार' यसपालि दिवंगत चार दशक देखि धर्मोदय, आनन्दभूमि, धर्मकीर्ति आदि पत्रिकामा निरन्तर रचना लेख्दै आएका डा. गणेश वहादुर मालीलाई ८ गते एक समारोहकाबीच प्रदान गरिने कुरा बुद्ध विहारले जनाएको छ । उहाँ माली हाल नेपाल बौद्ध परियति शिक्षा र विश्वशान्ति बौद्ध शिक्षालयलाई बौद्धिक सहयोग गरिरहनु भएको छ । बुद्ध शासनिक क्षेत्रमा योगदान दिनेहरूलाई कदर स्वरूप प्रदान गरिने सो पुरस्कार यस अधि दि. संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविर र उपसंघनायक भिक्षु सुबोधानन्द महास्थविरलाई प्रदान गरिएको थियो ।

■ ■ ■

Through

Vision TOURS & TRAVELS (P.) Ltd.
(A Quality Tour Operator in Nepal)

PO BOX: 10666 THAPATHALI, KATHMANDU, NEPAL

TEL: 244114, 258326, FAX: 977-1-244114/524588

Email: vision@wlink.com.np, Website: www.visiontours.com

- Inbound Tour & Outbound Tour
- Air Ticketing

- Cultural & Religious Tour
- Hotel Booking

मोबाइल : ९८९०३८९९६

